

Osmanlı Hâkimiyetinde Aynoroz Yarımadası'ndaki Kilise ve Manastırlar

Yrd. Doç. Dr. Vedat TURGUT

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
vedat.turgut@bilecik.edu.tr

Özet

Elinizdeki çalışma Selanik Sancağı'na bağlı imtiyazlı bir bölge olan Aynoroz Yarımadası'ndaki manastır ve kilise vakıflarını incelemekte olup, kaynağını tahrir defterleri teşkil etmektedir. Bu çalışmanın amacı, Osmanlı Devleti'ndeki dini hoşgörüyü gözler önüne sermektir. Osmanlı Devleti'nin fethettiği yerlere adaletle hükmettiği ve İslam dinindeki zimmî hukuka riâyeti bilinen bir gerçekliktir. Başta İstanbul, Kudüs ve Selanik olmak üzere gayri müslimlerden alınan her yerde bunun uygulamasını görmek mümkündür. Tahrir Defterleri'nin genel olarak manastır ve kilise vakıflarına ait kayıtlar konusundaki suskunluğu dikkate alındığında konunun önemi daha da belirginleşir. Osmanlılar, İslam hukukuna uygun olarak fethettikleri yerlerdeki en büyük mâbedi câmiye tahvil etmişlerdir. Bunun birçok örneğini Selanik şehrinde de görmek mümkündür. Ancak Aynoroz kutsallığını sadece Athos Dağı'nın değil, aynı zamanda Osmanlı himâyesinin gölgesinde muhafaza etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Selanik, Aynoroz, Kilise, Manastır.

Churches and Monasteries on Aynoroz Peninsula during the Ottoman Reign

Abstract

Study in your hands examines the foundation of monasteries and churches in the mount of Athos which is an privileged region in Thessaloniki province and Tahrir books is the main source of it. The aim of this study is to highlight the eyes of religious tolerance in the Ottoman Empire. It is a known reality that ruled with justice to the places where Ottoman Empire conquered and respect to the minority law in İslam. We can see the application of it, conquered everywhere from non-muslims including İstanbul, Jerusalem and Thessaloniki at the outset. The importance of this issue become more clearly when considering general silence of Tahrir books about the records of the monastery and church foundations. Ottomans were converted into mosques the largest sanctuary in conquered places, in accordance with İslamic law. It's also possible to see many examples of it in the Thessaloniki. However, Athos kept its sanctity under the shade not only of mont but also Ottoman protectorate.

Anahtar Kelimeler: *Thessaloniki, Athos, Churc, Monastery.*

Giriş

Elinizdeki çalışma öncelikle, kilise ve manastırların Roma İmparatorluğu'nun idari yapısındaki yerini ve imparatorların kilise ile paylaştığı güç dengesini kurabilmek için aldığı bazı önlemleri kısaca ele alıp, Osmanlıların Balkanlar ve İstanbul'u fethetmesinden sonra himâyesi altına aldığı Ortodoks kilise ve manastırlarına İslâmî hukuk anlayışı çerçevesindeki uygulamalarını genel olarak gözler önüne sermek amacıyla kaleme alındı. Bunun için kutsal bir yarımada olan Aynoroz seçildi. Çalışmada, Osmanlı evkâf tahrir defterinde mukayyed olan kilise ve manastırlara ait akarât hakkında verilen bilgilerle kilise ve manastırların kadim düzeninin aynen muhafaza edildiği gösterilmeye çalışılacaktır.

Bilindiği üzere, Türk hâkimiyetinden önce Ortodoks kilise teşkilâtının, Roma İmparatorluğu'nun idarî yapısı içinde önemli bir yeri vardı. IV. yüzyılda İznik ve İstanbul konsüleriyle Hıristiyanlık meşrûiyet kazandıktan sonra devlet, kilisenin manevî desteğini arkasına almıştı. Bunun karşılığında kilise de devletten büyük maddî destekler elde etmişti. Bizans'ta kilise ve manastırlar toprak işleyerek, her tabakadan dindar halkın yaptıkları bağışlarla veya vasiyetnâme yoluyla bıraktıkları miraslarla varlıklarını sürdürmüş, bu şekilde sahip oldukları büyük gelir kaynakları kilise ve manastırların kudretini artırmıştı (Ostrogorsky, 1986:44, 125-130; Alkan, 2009:95-96). Ortodoks Kilisesi'nin etkinliğini arttırmasında VIII. yüzyılda Roma ve İstanbul kiliselerinin birbirinden ayrılmasının büyük önemi vardı (Ostrogorsky, 1986:309-312, 448-451; Alkan, 2009:96). Kiliselere bağlı araziler, her ne kadar ilke olarak vergi ile yükümlü olsalar da bahşedilen imtiyazlar bu yükümlülükleri zedelediğinden, İmparator Nikephoros Phokas (M. 963-969) kilise ve manastır arazi ve müesseselerinin büyümesini önlemek için tahta çıktıktan hemen sonra hususî bir kanun çıkardı. Bu kanun manastırlara, kilise müesseselerine ve ruhânî şahıslara arazi tahsisini, gereksiz yeni manastır ve kilise müesseselerinin kurulmasını yasaklarken, dindar kişilerin harap olan vakıflara ve eski tesislere nakit bağışında bulunmalarına izin veriyordu. Phokas'ın suikaste uğramasından sonra tahta geçen İoannes Çimiskes (M. 969-976) mezkûr kanunu kaldırdı (Ostrogorsky, 1986:44, 265-276; Alkan, 2009:96). Öyle anlaşılıyor ki, Akdeniz havzasında manastır hayatının yaygınlaşmaya başlamasından itibaren, cemaatlerin sahip olduğu mülklerin statüsü ve imtiyazları, manastırlar ile yerel ve merkezi otorite arasında tartışılmakta olan bir meseleydi. 1453'te İstanbul'un fethinden önce, Balkanlarda nüfuz sahibi manastır cemaatleri, bölgedeki en güçlü toprak sahipleri arasındaydı (Kermeli, 2010:167-168). Anadolu'da Bizans topraklarında kurulan Selçuklu ve Osmanlı idareleri, kendi

hâkimiyetleri öncesinde kurulmuş olan kilise ve manastırların haklarını tanıdılar. Öyle ki; Ermenilerin kilise ve manastırlara vakfettikleri köylere dair vakfiyelerin tamamıyla İslâm hukuk ve usulüne göre tertip edildiği belgelere yansımıştır (Turan, 1980:488-195). Bundan dolayı, Ebu's-Suud Efendi'nin Aynoroz'daki bazı uygulamaları, kilise vakıflarının Osmanlı döneminde evlatlık vakıf statüsünde değerlendirildiği şeklinde yorumlansa da müslüman ve gayrı müslim vakıflarının büyük ölçüde aynı uygulamaya tâbi tutuldukları söylenebilir (Alkan, 2009:96).

Osmanlı Devleti'nde kilise, havra ve manastırlarla ilgili politikaların kaynağını, İslam hukukunda zimmîlerin ibadethaneleri ile ilgili hükümler ve uygulamaları teşkil etmiştir²¹. Hz. Muhammed'in Medine vesikası ile Yahudilere dinlerini serbestçe yaşama hakkı tanıdığı, keza Necran Hıristiyanlarıyla yaptığı zimmet anlaşması ile de onların mâbetlerinin Allah'ın ve Resulü'nün koruması altında olduğunu belirttiği malumdur (Akman, 1996:133; Akman, 2002:16; A. Koyuncu, 2014:39). Buna karşılık, Hz. Peygamber ve dört halife döneminde yeni kilise ve havra yapımına izin verilip verilmediğini gösteren sahih bir belge veya ifade yoktur. Ancak, Emevi ve Abbasi devirlerinde bazı yeni kurulan şehirler dâhil, kilise ve manastır izin verilmiştir (Kenanoğlu 2004:20; A. Koyuncu, 2014:36-37; N. Koyuncu, 2014:40). İslam hukukunda bir beldedeki gayr-ı müslim mâbetlerinin statüsü, beldenin sulhen veya anveten İslam hâkimiyetine girişine bağlı olarak değişmektedir. Sulhen teslim olan şehirlerde mâbetlerin muhafazası genel bir kuraldı. Sultan'ın yeni kilise veya havra yapımına izin verdiği durumlar olsa da genel olarak bu onaylanan bir durum değildi. Hanefî mezhebinin görüşü bu konuda çok netti (Gradeva, 1994:17; Akman, 1996:134; A. Koyuncu, 2014:39; N. Koyuncu, 2014:40). Müslümanlar tarafından yeni kurulan şehirlerde de İslam fukahâsı arasında kilise ve havra ihdasının caiz olmadığı kanaati hâkimdir. Şehirden uzak gayr-ı müslimlerin yoğun yaşadığı köylerde ise, yeni mâbet inşa edilebileceği görüşü yaygındır (Akman, 1996:135; Kılıç, 2009:78; A. Koyuncu, 2014:37-39; N. Koyuncu, 2014:41). Osmanlı Devleti'nde Hanefî mezhebi benimsendiği için kilise, havra ve manastırlar konusunda Hanefî fikhî esas alınmıştır. İslam hukukuna göre fetih yoluyla ele geçirilen şehirlerde bulunan kilise ve havralar da yıkılmaz ve tahrip edilmezdi. Ancak, bunların mâbet olarak bırakılıp

²¹ Kuran'da din ve vicdan özgürlüğü ayetlerle güvence altına alınmıştır (Bakara 2/256; Yûnus 10/99; Kehf 18/29). Ayrıca, "Allah insanların bir kısmını diğerleriyle savmasaydı, içinde Allah'ın adı çokça zikredilen manastırlar, kiliseler, havralar ve mescidler yıkılıp giderdi." (Hac 22/40) mealindeki ayetle de mabetlerin korunması gerektiği vurgulanmıştır.

birakılmayacağı konusu ihtilaflıdır. Yeni kilise ve havra yapımına ise hiçbir şekilde müsaade edilmeyeceği kanaati yaygındır. Hanefî fikhına göre sultan, kilise ve havraları mâbet olarak bırakabileceği gibi camiye çevirebilir ya da mesken olarak kullanılmasına karar verebilirdi. Ayrıca, Sultan, gayr-ı müslimlerin ellerinde bırakılan mâbetlerin tamirine ve müceddeden inşasına izin verme yetkisine sahipti, ancak mâbetlerin başka yere nakledilmesi yasaktı. Öte yandan, Şafîî ve Hanbelî hukukçularına göre mâbetlere dokunulmaz ve kullanım tarzı değiştirilmezdi. İbnü'l-Kâsım gibi bazı Mâlikî hukukçularına göre ise, devlet başkanının maslahata uygun bulması halinde anveten alınan şehirlerde dahi yeni kiliselerin inşası mümkündür (Akman, 1996:135-137; Kılıç, 2009:78; A. Koyuncu, 2014:38; N. Koyuncu, 2014:40). Bu konuda, Osmanlı Devleti'nin ilk şeyhülislamlarından biri olan Molla Hüsrev ve Osmanlı hukukunun önemli şahsiyetlerinde biri olan İbrahim el-Halebî de Hanefî hukuku ile aynı mealde görüşler ileri sürmüşlerdir (Kılıç, 2009:78; A. Koyuncu, 2014:105; N. Koyuncu, 2014:44).

Osmanlı Devleti'nin genişleme döneminde muharebe neticesinde ele geçirilen şehirlerde şehrin en büyük kilisesinin veya bazen birkaç kilise ve manastırın fetih sembolü olarak camiye çevrildiği görülmektedir (Kiel, 1985:167-169; Delilbaşı, 1987:81-89; Gradeva, 1994:17-19; Adıyeke, 1999:259; Giakoumis, 2013:88). Selanik ve İstanbul'da olduğu üzere fetih yoluyla zapt edilmiş şehirlerde toplumsal bir krizde veya ihtiyaç halinde daha sonraki dönemlerde de kilise veya manastırların camiye tahvil edildiğine dair örnekler mevcuttur (Kiel, 1985:170-172; N. Koyuncu, 2014:41). Gönüllü olarak teslim olan birçok yerde ve bu arada Aynoroz yarımadasında (Athos Dağı Manastırları) bu uygulamayı görmek mümkündür (Kiel, 1985:170-172; Kiel, 2000:10; Giakoumis, 2013:89). Sultan Murad, Yenice-i Vardar'dan 1000 kadar Türk hanesini şehre yerleştirirken, erken Hıristiyan döneminden kalma *Achairopoiotos/Aziz Paraskevi Bazilikası*'nı *Eski Cuma Camii* diye anılacak olan bir camiye dönüştürdü. Fetihten itibaren geçen 160 sene içerisinde *Aziz Demetrios Bazilikası*, *Aziz Katarini Kilisesi*, *Aziz Panteleimon Kilisesi*, *Oniki Havari Kilisesi* ve Hagios Georgios Kilisesi camiye dönüştürülen yapılar arasında yer aldılar. (Eyice, 1954:157-182; İnciciyan, 1976:38-39; Gökbilgin, 1980:342-344; Ünver, 1992:257-260; Kiel, 2008:353-354).

Bununla beraber, Osmanlı fethini takip eden kısa bir belirsizlikten sonra, manastırların çoğu imtiyazlarının bir kısmını yeniden kazandılar. Bazı durumlarda manastırlar, yetki alanları dahilindeki *zimmî* toplulukların temsilcileri olmak gibi daha etkili bir role üstlendiler. Osmanlı yönetiminin koyduğu düşük bir vergi yükümlülüğüne mukâbil manastırlar, imtiyazlarını

yüzyıllar boyunca koruyarak cema'atleri üzerinde ruhani ve politik bir rol oynadılar (Kermeli, 2010:168). Elbetteki bu manastır ve kiliselerin kadim olması şarttı. Burada kadimin “*kadimî kenise oldur ki kable'l-feth kenise olub bade'l-feth dahi ol vechile ellerinde ibka oluna. Eđer münhedim oldu ise, izn-i hâkim ile iade edilmiş ola.*” Şeklinde tavsif edildiği anlaşılmaktadır (Ahmed Refik, 1988:45; BOA, 1995:175-176; Kenanoğlu, 2004:290; N. Koyuncu, 2014:46). Osmanlı fetva literatüründe fetih döneminde gayr-ı müslimlerin tasarrufunda bırakılan kilise, havra ve manastırların zaman içinde “*müşrif-i harab*” veya “*mail-i inhidam*” olması veyahut çeşitli sebeplerle yıkılması ya da yanması durumunda, “*vaz'-ı kadîmi üzere*”²²; “*ke'l-evvel; vaz'-ı kadîmden asla bir nesne ziyâde etmeksizin*” ya da “*vaz'-ı kadîmi üzere bilâ-terfi' ve lâ tevsî'*”²³ tamirine ruhsat verildiği görülmektedir (Düzdağ, 1998:168; Kaya vd., 2011:180-181; Demirtaş, 2014:278-279; N. Koyuncu, 2014:46). Osmanlı Dönemi'nde gerek sulhen, gerekse anveten fethedilen şehirlerde yeni kilise ve havra yapımının şer'an mümkün olmadığı, ahalisinin tamamı gayr-ı müslim olan ada ve köylerde ise Sultan'ın iznine bağlı olarak yeni kilise ve manastır yapılmasının mümkün olduğu genel kabul görmektedir. Bununla birlikte, uygulamaya bakıldığında yeni kurulan şehirler bir yana, gerek sulhen teslim olan, gerekse anveten fethedilen şehirlerde ve kırlarda sonradan pek çok yeni manastır, kilise ve havra inşa edildiği görülmektedir. Mesela, 1412'de Şumnu civarında Sveta Bogoroditsa (Azize Meryem Ana) Kilisesi adıyla yeni bir kilise yapılmıştır (Gradeva, 1994:20-21; N. Koyuncu, 2014:48). Teselya'nın fethinde de Turahan Bey, Yenişehir'in yanı sıra Rumlar için Turnavos şehrini kurmuş ve sonradan “*Paşa Kilisesi*” adı verilen ve 1930'lara kadar ayakta kalmayı başaran bir kilise yaptırmıştır (Kiel, 1985:195; N. Koyuncu, 2014:49). Balkanlarda birçok yerde yeni bina edilmiş kiliselere çok sayıda örnek bulmak mümkündür. Kiel'e göre Balkanlarda Osmanlı döneminde yapılan kiliselerin sayısı, Osmanlı öncesinden kalma kiliselerden fazladır (Kiel, 1985:193).

Yeni kiliselerin ihdâsı konusundaki Osmanlı uygulamalarını feran ve kanunnamelerden de tâkib etmek mümkündür. Fatih Sultan Mehmed, İstanbul'un fethinden hemen sonra Galatalılara verdiği ahidnâmesinde “*Kabul eyledim ki kendülerin âyinleri ve erkânları ne vechle câri olagelirse yine ol üslub üzere âdetlerin ve erkânların yerine getireler. Ve kiliseleri ellerinde ola, okuyalar âyinlerince. Amma çan ve nâkus çalmayalar. Ve kiliselerin alub mescid etmeyem. Bunlar dahi yeni kilise yapmayalar.*”

²² Aslına uygun olarak.

²³ Aslına uygun olarak yükseltmeden ve genişletmeden.

şeklinde ferman buyurmuştur (Akgündüz, 1990:477; Şakiroğlu, 1983:218-219; Yanko, 1327/1914:49-53;) ²⁴. Yavuz Sultan Selim de Bosna'da yeni ihdâs olunan kiliselerde düşman için casusluk yapılmasının men' edilmesine ve kiliselerin yıktırılmasına hüküm vermiştir (Barkan, 1943:397; Akgündüz, 1991:377-378; BOA, 1992:6263) ²⁵. Aynı emirler, Kanunî Sultan Süleyman döneminde 1530 ve 1542 tarihli Bosna Livası Kanunnâmeleri'nde de tekrar edilmiştir (BOA, 1992:66-71; Akgündüz, 1993:425, 444).

“Kilise Vakıfları” konusu üzerinde yoğunlaşan araştırmacılar, kiliselerin hukuki durumuyla ilgili farklı sonuçlara ulaşmışlardır. Wittek ve Lemerle, Osmanlı Devleti'nin, manastırların pratiklerine saygı duyduğunu ve Bizans döneminde sahip oldukları imtiyaz ve muafiyetleri sağladığını savundular. Fotiç, vakfın kuran kişinin Müslüman ya da gayr-ı müslim olmasına bakılmaksızın her bir vakfı ifade etmek için kullanıldığını haklı olarak ileri sürmüştür. Akgündüz'e göre ise, bir Hıristiyan mülkiyetini kiliselere ya da manastırlara miras bırakabilirdi. Hatta mülkünü kamu yararı ve İslam'a göre Allah rızasını kazanmak için addedilen diğer amaçlar için de vakfedebilirdi. Onun bu görüşü, Aynoroz'a ve Patmos'daki Saint John Manastırı'na ait fermanlarla da te'yid edilir (Kermeli, 2010:168; Fotiç, 1994:43; Akgündüz, 1988:173-174; Kermeli, 1995:278-314). Tahrir defterinde bu görüşü destekleyen pekçok örnek görmek de mümkündür. Van Leeuwen'e göre, Osmanlı İmparatorluğu'nda Hıristiyan vakıfların kurulmasına yönelik sınırlamalar, esasında din adamlarının ve kilisenin, bir kurum olarak güçlü bağımsız bir iktisadi dayanak elde etmelerini önlemek için vardı. Ancak onun bu görüşü, Osmanlı Şeyhü'l-İslam'ı Ebu's-Su'ud'un görüşleriyle çelişir. Ebu's-Su'ud, Selanik ve Üsküp için yeni bir kanunnamenin yürürlüğe girmesine nezâret etmiş ve bilgilerimize göre en azından Balkanlar'daki kilise vakıflarının müsâdere edilmesi tâlimatını vermişti. Kanunnamenin giriş paragrafında Ebu's-Su'ud, Osmanlı *miri* toprağını, Hanefî terimi olan *arâzi'l-memleke* ile özdeşleştirerek arazinin rakabesi ile tasarrufu arasındaki farkı belirginleştirdi. Buna göre, arazinin rakabesi kanunen hazineye, fiilen hazine namına Sultan'a aittir. Çiftçiler yararlanma hakkını borç almışlar; sipahiye ödenen tapu ücreti, ücret-i mu'accele olarak belirlenmiştir. Çiftçiler,

²⁴ Fatih Sultan Mehmed'in Galatlılara verdiği ahidnâme ve buna yapılan eklemeler hakkında değerlendirme için ayrıca bkz. (Bulunur, 2010: 59-85).

²⁵ “Bazı yerlerde kadîm kâfir zamânından berü kilise olmayan yerlerde kilise ihdâs olunmuş, anın gibi cedîd ihdâs olunmuş kiliseler yıkdırılıp ve içinde oturup, teccüs-i ahvâl idüb diyâr-ı küffâra haber eden keferenin ve papasların muhkem haklarından geline ve siyâsetler oluna. Ve yollarda haçlar vaz' olunmuş, hedmolunup min-ba'd itdirmeyeler. Ve iderlerse idenlere siyâset oluna. Ve kangı kadının kadılığında olup men' ü def' etmeye, azline sebeb ola”.

toprağı kendi mülkleri olmadığı için vakfa çevirememekle beraber yararlanma haklarını bu sûretle koruyabiliyorlardı. Manastır vakıflarının müsaderesinin aşamaları, Patmos'daki 6 Cemaziye'l-ahir 977 H. / 17 Kasım 1569 M. tarihli St. John Manastırı ve Saray ile keşişler arasındaki uzlaşmalarla ilgili 13 Şaban 976 H. /25 Ocak 1569 M. tarihli Aynoroz Manastırları fermanından izlenebilmektedir. Rahipler, vefat eden ya da ayrılan rahiplerin mülklerini miras almak için, Bizans dönemine ait haklarının tanınmasını talep; istekleri kabul edilmezse, manastırlarını terk etmek zorunda kalacaklarını ve bu durumda hazinenin düzenli olarak temin ettiği vergilerinden yoksun kalacağını beyan ettiler. Nitekim aşağıda inceleneceği üzere, sebepleri her ne kadar bilinmese de Aynoroz'daki kiliselerden 10 tanesinin “*hâli*” olarak kaydedildiği görülmektedir. Aslında onlar bu taleplerini, mülklerini ve vakıflarını, daha fazla para toplamak isteyen yerel otoritelerinin keyfi müdâhalesinden korumak için dile getiriyorlardı (Kermeli, 2010:168; TADB.TTD.EV.553:106b-107b). Bunun sonucunda Ebu's-Suud, manastırın daimi üyeleri ve evlatları yararına vakıflar kurulabileceğini kabul ederek manastır rahiplerini bir aile olarak tanımladı²⁶. O, zaten vakıflar yapmakta olan gayr-ı müslimlerin kendi isimleri adına vakıflar kurmalarını bir düzene koymuştur. Aslında 1568-69'dan sonra Aynoroz keşişleri ve Saray arasındaki yazışmadan çıkan sonuç; her iki taraf arasında Sultan II. Murad zamanında belirlenen şartların yeniden düzenlenmesi ve tanımlanması olmuştur (Kermeli, 2010:175).

Ebu's-Suud Efendi'nin, sonradan ihdas edilen kiliselerin yıkımını, ilgili yerde Cuma namazı kılınması ile ilişkilendirdiği görülmektedir. Müslüman ve gayr-ı müslimlerin karma olduğu köylerde mescit bulunması halinde sonradan inşa edilen kiliselerin yıkılması gerektiğine hükmetmiştir (Düzdağ, 1998:165-166; N. Koyuncu, 2014:44). Ancak, ahalsinin tamamı gayr-ı müslim olan yerlerde yeni kilise yapılmasının mümkün olduğu anlaşılmaktadır. Çatalcalı Ali Efendi de XVII. yüzyılın sonlarında bu sonucu te'yyid eden bir fetva vermiştir (Kılıç, 2009:78-79; Demirtaş, 2014:277; A. Koyuncu, 2014:105-106). Benzer fetvalar, XIX. yüzyılda Şeyhü'l-İslam Yasincizâde Abdülvahab Efendi ve Mekkizâde Mustafa Asım Efendi tarafından da verilmiştir (BOA, HAT, No.1006/42212-A, 29 Zilhicce 1246/10 Haziran 1831; BOA, HAT, No. 775/36351-B, 29 Zilhicce 1248/19

²⁶ Vakıfların “*zürri*” ve “*hayri*” şeklinde bir ayrıma tutulması modern dünyanın yapay bir ayrımı gibi durmaktadır. Zürri vakıflar genel olarak incelenirse, evlada bırakılan tevliyetin nasbının en fazla % 20 olduğu görülecektir. Hatta genel olarak bu oran % 10'dur. Tesbit edilen bu oran, *zürri-hayri* vakıf ayrımı yapmaksızın bütün vakıflar için geçerlidir. Vakıf görevlilerinin vazifelerini “*fi-sebilillah*” yerine getirdikleri ender durumlar da vardır. Vazifelerin evlâda veya üçüncü şahsa bırakılması, vakfin amacını gözelemez.

Mayıs 1833; BOA, HAT, No. 775/36353-A, 29 Zilhicce 1250/28 Nisan 1835; BOA, HAT, No. 776/36409-F, 29 Zilhicce 1250/28 Nisan 1835; N. Koyuncu, 2014:45; Kenanoğlu, 2004:303). Osmanlı Devleti'nin kilise ve havralar konusundaki resmî politikası, Tanzimat Devri'ne (1839) kadar devam etti. II. Mahmud (1808-1839) döneminde gayr-ı müslimlerin durumunu ıslah ve bağılıklarını artırmak adına önemli adımların atıldığı mâlûmdur. Eşitlik ilkesi, ilk olarak zimmet anlayışının terk edilmesini ve şer'î hukuktan kaynaklanan uygulama ve kısıtlamaların kaldırılmasını gerektiriyordu. Bu yönde önemli adımlar atılmakla birlikte Tanzimat'ın ilk evresinde kilise ve havra hukukundaki geleneksel uygulamalar ve şer'î uygunluk, ilam ve fetva alınması usulü devam etti. Islahat Fermanı'nın (1856) ilanı ile Osmanlıcılık ideolojisi ve eşit haklara sahip vatandaşlık anlayışı çerçevesinde gayr-ı müslim tebaanın hakları genişletildi. Fermanın en önemli maddelerinden birisi kilise, havra, manastır ve mektep inşa ve tamiri konusundaki kısıtlamaların kaldırılmasıydı. Ancak, yenilerinin yapımı söz konusu olduğunda son söz yine Sultan'ındı. Nüfusu karma yerlerde yeni kilise, havra, mektep vs. yapımında mülki makamlardan herhangi bir mahzûr olup olmadığı konusunda görüş alındıktan sonra Sultan'ın onayına sunulacaktı. Ayrıca, sadece gayr-ı müslimlerin yaşadığı yerlerde dini ayinlerin zahiren ve alenen icrasında tam serbestlik olacaktı (Bozkurt, 1996:56; A. Koyuncu, 2014: 153-155; Koyuncu, 2014: 54).

Osmanlı hâkimiyetinde kilise ve manastırlar hakkında verilen bu genel bilgilerden sonra, 553 numaralı III. Murad dönemi tahrir defterindeki Cezîre-i Aynoroz'da kayıt altına alınmış olan kilise ve manastırların tanıtımına geçilebilir.

Aynoroz'daki Kilise ve Manastırlar

Konumuzu teşkil eden Aynoroz Yarımadası'nın tarihi ve coğrafi özelliklerine bakıldığında burada bulunan dağın yüksekliğinin eskiden beri dillere destan olduğu, dağların tepelerinden Girit ve İstanbul'un bile sezilebildiği söylenir. Dağın en tepesinde bulunan küçük bir kilisede, ruhânilerin senede bir defa olmak üzere transfigürasyon yortusu günü ayin düzenledikleri belirtilmektedir. Aynoroz'un havasının çok sıhhi addedildiği ve bu yüzden burada bulunan insanların, diğer insanlardan daha fazla yaşamasından dolayı "makrov=uzun ömürlü" olarak tesmiye edildikleri rivâyet edilmektedir. Eskiden beri filozof ve keşişlerin ikâmet yeri olan adada Leonklavius zamanında 200-300 keşiş ile beraber 23 manastır bulunmaktaydı. İnciciyan'a göre, XIX. yüzyılda 18 manastır halen ayakta. Çok sıkı bir perhizle ağır bir mahrumiyet içinde yaşayan keşişler asla et yemezler, taze ekmekleri bulunmaz ve yemekleri genellikle sebze, hububat,

zeytinyağı, kuru incir, peynir, peksimet ve az da olsa balıktan ibarettir. Kendilerini gece gündüz duaya hasretmiş olan keşişlerin uyku zamanı da çok dardı. Buradaki keşişlerin okudukları ilahiler, halis Elen musîkisi olup, bütün Rum kiliseleri için makbuldü. Manastırlarda kadınların dağa çıkmalarına izin verilmez ve hatta dışı hayvanlar bile içeri alınmaz. Keşişler ziraat, hayvancılık, ağaç işlemeli eşya yapımı, terzilik ve dokumacılık, duvarcılık, ciltçilik ve istinsah işleriyle meşgullerdi. Her bir manastırın etrafında şapeli, bahçesi ve hücreleri vardır. Aynoroz'da Kares adını taşıyan ma'mur bir köy olup, her cumartesi günü orada pazar kurulur ve keşişler günlük ihtiyaçlarını oradan temin ederdi. Aynı köyde keşişlere ait içinde şapeller bulunan hanlar da mevcuttu. Selanik metropolitine tabi olan Aynoroz piskoposu ve manastırların dış işlerine bakan ve onları korsanlara karşı korumaya memur olan Ağa, bu köyde otururdu. Aynoroz manastırlarının bütün vergileri Bostancıbaşı'ya tayin edilmiş olup, keşişler verdikleri 150 keseden başka bostancıbaşı ve adamlarının masraflarını da karşılardı (İnciciyan, 1976:11-88).

1. Dimitropolid Manastırı- Aya Apostol Vakfı

Vakfın toplam hâsılı 3996 akçe olup, bu hâsılın 22 bab oda, 15 bab dükkân, beş bahçe, iki tarla, üç âsiyâb, bir zemin ve bir bağdan sağlandığı görülmektedir (BOA.TD 167:13; TADB.TTD.EV. 553:97a).

2. Kabron Kotaç Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı sadece bir bab oda ve iki adet dut ağacından hâsıl olan 90 akçe ve 15 dönümlük 4 kıt'a tarladan ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97a).

3. Ayo Nikola-Kir Mihal Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı sadece beş bab oda ve üç bab dükkân ve 20 dönümlük beş kıt'a tarladan hâsıl olan toplam 1005 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97a).

4. Ayo Vlas Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı sadece bir bab oda ve iki dönümlük iki kıt'a tarladan hâsıl olan 40 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97a).

5. Aya Petri Malaginar Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı sadece dört bab oda ve beş adet dut ağacı ve 14 dönümlük üç kıt'a tarladan hâsıl olan toplam 162 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97a).

6. Ayo Andreye Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı sadece iki kıt'a oda ve bir kıt'a tarladan hâsıl olan toplam 120 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97a).

7. Gavrihor Petko Papa Dimitri Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı sadece onbeş bab oda, bir bahçe ve iki adet dut ağacından hâsıl olan toplam 125 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97a).

8. Rigani Petak Plahrito Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı sadece bir bab oda ve bahçeden hâsıl olan toplam 24 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97a).

9. Kermovik Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı sadece onbeş bab oda, bir bahçe, hane zemini ve 14 kıt'a tarladan hâsıl olan toplam 770 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97a).

10. Ayo Dimtiri Kosta Porgon Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı sadece iki bab oda, bahçe ve dut ağaçları ve 6 dönümlük üç kıt'a tarladan hâsıl olan toplam 390 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97a).

11. Ayo Todor Marusa Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı sadece üç bab oda, bir hane zemini ve 6 dönümlük tarladan hâsıl olan toplam 90 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97a).

12. Ayo Nikola Vidrik Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı sadece dört bab oda ve bahçeden hâsıl olan toplam 280 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97a).

13. Penamaris Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı sadece on bab oda, bir bab âsiyâb, bir bahçe ve dut ağacı ve 14 dönümlük dört kıt'a tarladan hâsıl olan toplam 325 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97a).

14. Aya Kiryaki Mavrodilo Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı sadece dört bab oda, üç kıt'a bahçe, hane zemini ve dört kıt'a tarladan hâsıl olan toplam 407 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97a).

15. Kilise:

İsmi belirtilmeyen kilisenin toplam akarı sadece bir bab odadan hâsıl olan 24 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97a).

16. Aya Paraskeva Mison Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı sadece dört bab oda ve bahçeden hâsıl olan toplam 50 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97b).

17. Supitra Vlad Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı sadece iki bab oda, dut ağacı ve iki dönümlük ve yedi dönümlük iki kıt'a tarladan hâsıl olan toplam 250 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97b).

18. Ayo Kosta Bukovdinli Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı sadece oda, beş bab dükkân ve dut ağacından hâsıl olan toplam 100 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97b).

19. Alkogavasiro Makeva Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı sadece 7 bab dükkân ve yedi kıt'a tarladan hâsıl olan toplam 40 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97b).

20. Kilise:

İsmi zikredilmeyen kilisenin toplam akarı sadece iki bab odadan hâsıl olan toplam 30 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97b).

21. Hriso Vidnik Petko Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı sadece iki bahçe ve 13 dönümlük iki kıt'a tarladan hâsıl olan toplam 360 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97b).

22. Ayo İlya Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı sadece yedi bab oda ve bir kıt'a bahçeden hâsıl olan toplam 70 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97b).

23. Aya Mahato Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı sadece iki bab odadan hâsıl olan toplam 13 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97b).

24. Hristo Pendogar Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı üç bab oda, iki kıt'a bahçe, bir tarla ve iki kıt'a diğer tarladan hâsıl olan toplam 170 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97b).

25. Ayo Nikola İvdokino Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı üç bab oda, iki kıt'a bahçe ve 8 dönümlük iki kıt'a tarladan hâsıl olan toplam 265 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97b).

26. Akomiteler Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı iki bab oda, iki kıt'a bahçe ve bir kıt'a tarla ve dut ağacından hâsıl olan toplam 220 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97b).

27. Ayo Yani Kir Yako Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı 8 bab oda, iki kıt'a bahçe ve bir kıt'a tarladan hâsıl olan toplam 390 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97b).

28. Visora Doliç Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı on bab oda, bir kıt'a dut ağacı ve 10 dönümlük iki kıt'a tarladan hâsıl olan toplam 150 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97b).

29. Papa Jivne Urgurodi Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı iki dönümlük bir kıt'a tarladan hâsıl olan toplam 30 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97b).

30. Supitra Angeline Kilisesi Vakfı,

Kilisenin toplam akarı on bab oda, iki kıt'a bahçe, iki kıt'a dut ağacı, çayır ve tarladan hâsıl olan toplam 340 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97b).

31. Ayos Pridone Kalavite Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı iki bab oda, beşi bab hane ve 5 dönümlük iki kıt'a tarladan hâsıl olan toplam 213 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97b).

32. Plogovište Verhin Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı iki bab oda ve bir kıt'a bahçeden hâsıl olan toplam 24 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97b).

33. Supitra Derpot Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı iki bab oda ve çayırdan hâsıl olan toplam 43 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97b).

34. Kir Kalorefto Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı 30 bab oda, iki kıt'a bahçe, küvvere, dört bab hane ve dut ve 8 dönümlük beş kıt'a tarladan hâsıl olan toplam 203 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97b).

35. Aya Varvara Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı iki bab oda ve bir kıt'a tarladan hâsıl olan toplam 62 akçeden ibaret olduğu tesbit olunmuştur (TADB.TTD.EV. 553:97b).

36. Ayo Reki Krekar Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı 6 bab oda, 4 bab dükkân, 5 kıt'a dut ağacı ve 2 kıt'a tarladan hâsıl olan 345 akçeyi bulmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:98a).

37. Ayo Mamat Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı iki bab odadan hâsıl olan 65 akçedir (TADB.TTD.EV. 553:98a).

38. Aya Anna Kilisesi Vakfı

Laure Manastırı himâyesinde bulunan kilisenin toplam akarı 4 bab oda ve bahçeden hâsıl olan 54 akçeyi bulmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:98a).

39. Tilogo Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı 5 bab oda, 8 dönümlük tarla ve bir kıt'a bahçeden hâsıl olan 260 akçeyi bulmaktadır ((TADB.TTD.EV. 553:98a).

40. Maksara Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı 4 bab oda, bir kıt'a bahçe ve bir bab evden hâsıl olan 100 akçeyi bulmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:98a).

41. Ayo Yorgi Fitakalo Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı 4 bab oda, bir kıt'a bağ ve bozahaneden hâsıl olan 195 akçeyi bulmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:98a).

42. Mayrohili Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı 4 bab oda, 8 dönüm tarla ve bir kıt'a bağdan hâsıl olan 200 akçeyi bulmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:98a).

43. Ramarya Bogotin Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı 4 bab oda ve 7 dönümlük üç kıt'a tarladan hâsıl olan 77 akçeyi bulmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:98a).

44. Ayo Nikola Leskoti Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı bir kıt'a bahçeden hâsıl olan 100 akçeyi bulmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:98a).

45. Vatopedi Kilisesi Vakfı

Kilise için kaydedilen toplam akar, altı bab oda ve iki kıt'a bahçeden hâsıl olan 270 akçedir (TADB.TTD.EV. 553:98a)²⁷.

46. Ayo Nikola Malakraya Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı oda, 7 kıt'a dut ağacı ve 2 kıt'a tarladan hâsıl olan 194 akçeyi bulmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:98a).

47. Matrimala Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı 4 bab oda ve 2 bab evden hâsıl olan 77 akçeyi bulmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:98a).

48. Ayo Yorgi Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı 10 bab oda, bir bab dükkân, bir kıt'a bağ ve tarladan hâsıl olan 393 akçeyi bulmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:98a).

49. Prodorom Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı bir bab oda, çayır ve tarladan hâsıl olan 190 akçeyi bulmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:98a).

²⁷ İnciciyan tarafından "Vatopediyu" şeklinde verilen kilise, Anunciation'a ithaf edilmiş olup, Konstantin tarafından bina ettirilmiştir. Julianus tarafından yıkılan kilise, Büyük Teodos'un oğlu Arcadius'un bir deniz kazasından kurtulması şerefine tecdiden bina edilmiştir. Arcadius, bir böğürtlen tarlasına ayak bastığından kilisenin adı bu şekilde verilmiştir. M. 862 yılında Müslümanların seferi sırasında yağma edilen kilise, Edirmeli üç kişi tarafından tamir edilmiştir. Babası Simon ile beraber, Klandariu Kilisesi'ni yaptırmış olan St. Sabba, manastırdaki altı şapeli de yaptırmıştır. Manuel Komnenos ve Andronikos Paleologos tarafından pek çok hibe yapıldığı anlaşılan manastırın 16 kulesi, beş şapeli, iki kütüphanesi ve 24 mermer masalı yemekhanesi vardır (İnciciyan, 1996:44).

50. Ayo Nikola Seraki Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı bir kıt'a bağ ve bir kıt'a tarladan hâsıl olan 30 akçeyi bulmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:98a).

51. Prisalim Dafita Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı üç bab dükkân ve bir bab odadan hâsıl olan 70 akçeyi bulmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:98a).

52. Ayo Todor Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı bir bab odadan hâsıl olan 15 akçedir (TADB.TTD.EV. 553:98a).

53. Ayo Nikola Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı bir bab odadan hâsıl olan 15 akçedir (TADB.TTD.EV. 553:98a).

54. Vatapasilo Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı bir kıt'a bağ, bir kıt'a dut ağacı, yonca tarlası ve iki kıt'a tarladan hâsıl olan 285 akçeyi bulmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:98b).

55. Ayo Andon Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı 23 bab oda, dut ağacı ve üç kıt'a tarladan hâsıl olan 320 akçeyi bulmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:98b).

56. Çeltik Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı 14 bab oda, 14 bab dükkân, debbağ dükkânı, iki kıt'a bahçe, zemin ve 4 kıt'a tarladan hâsıl olan 1502 akçeyi bulmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:98b).

57. Aya Karperine Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı 5 bab oda, hane zemini ve üç kıt'a tarladan hâsıl olan 176 akçeyi bulmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:98b).

58. Ediko Yani Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı bir bab odadan olan 15 akçedir (TADB.TTD.EV. 553:98b).

59. Ayapa Siropolu Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı bir kıt'a bağdan hâsıl olan 30 akçedir (TADB.TTD.EV. 553:98b). Bundan başka Yakub Paşa Vakfı dahilinde

kiliseye ait bir çiftlikten vakfa öşür sağlandığı kaydedilmiştir. Bu çiftlikten Yakub Paşa Vakfı'na yaklaşık 600 akçe öşür verilmektedir.

60. Aya Rizkon Kilisesi Vakfı

Kilisenin hâli kaldığı anlaşılmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:98b).

61. Aya Markiz Krismon Kilisesi Vakfı

Kilisenin hâli kaldığı kaydedilmiştir (TADB.TTD.EV. 553:98b).

62. Penake Parpar Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı 5 bab oda, dut ağacı ve bir kıt'a tarladan hâsıl olan 555 akçeyi bulmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:98b).

63. Ayo Prokar Korla Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı 5 bab oda ve bir kıt'a bağdan hâsıl olan 50 akçeyi bulmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:98b).

64. Dimitri Berko Kilisesi Vakfı

Kilisenin hâli kaldığı anlaşılmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:98b).

65. Ayo Vahin Kilisesi Vakfı

Kilisenin hâli kaldığı anlaşılmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:98b).

66. Ayo Nikola Angel Kilisesi Vakfı

Kilisenin toplam akarı oda ve bir kıt'a bağdan hâsıl olan 35 akçeyi bulmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:98b).

67. Prodoromo Pale Kilisesi Vakfı

Kilise hâli olarak kaydedilmiştir (TADB.TTD.EV. 553:98b).

68. Ayo Vasil Kilisesi Vakfı

Kilise hâli olarak kaydedilmiştir (TADB.TTD.EV. 553:98b).

69. Yano Kalivri Kilisesi Vakfı

Kilise hâli olarak kaydedilmiştir (TADB.TTD.EV. 553:98b).

70. Ayo Nikola Milovine Kilisesi Vakfı

Kilise hâli olarak kaydedilmiştir (TADB.TTD.EV. 553:98b).

71. Vamlis Polit Kilisesi Vakfı

Kilise hâli olarak kaydedilmiştir (TADB.TTD.EV. 553:98b).

72. Ayo Todor Manastırı Vakfı

Selanik'in Aya-Plane Mahallesi'nde bulunan manastır içinde 11 bab dükkân, Ayo-Sofya Camii ciheti için zemin mukatâ'ası, Mustafa Paşa'nın vakfına satılan bir bab hane, büyük ve küçük 98 baş inek, bir bab bezirhâne, Sedes Köyü'nde bir bab âsiyâb, 25 adet mâdeyân, 66 baş inek, Tabya Kale'de bagat, Hota Köyü'nde çiftlik ve Altope Kilisesi dükkânından olmak üzere toplam 7900 akçe hâsıl mukayyedir (TADB.TTD.EV. 553:99a).

73. Kir Vasilo Kilisesi Vakfı

Prodroma Mahallesi'nde bulunan kilise içinde üç bab fevkâni odamisafirliğe vakfolunmuş 4 bab tahtâni oda ve fevkâni ve tahtâni diğer odalardan hâsıl olan 100 akçenin üzerinde akar kaydedilmiştir (TADB.TTD.EV. 553:99a).

74. Aya Nastasya Manastırı Vakfı

Manastıra ait akarların bir listesi aşağıda verilmiştir. Mesimer Köyü (BOA.TD. 167:130) sınırında bulunan Kırhane Çiftliği, Karoye tuzlasının muhafazası karşılığında salariyeden mu'af tutulmuştur (BOA.TD. 167:102). Manastırda sâkin olan ruhbanların ziraat etdikleri tarla, bağ, çayır, kışlak ve yaylakların, onlar öldükten sonra yerine gelenler tarafından da tasarruf edilip, öşür ve rüsûmlarını verdikleri belirtilmektedir (TADB.TTD.EV. 553:99b). Manastırın akarları arasında içinde üç bab âsiyâbın bulunduğu Ayo Nikola Çiftliği, Panaya Çiftliği, içinde dört bab âsiyâbın bulunduğu Petrine Çiftliği, Triyade Klarine Çiftliği, Glarnos Köyü sınırında 250 dönüm bağ, Glarnos Köyü sınırında dört bab âsiyâb, Selanik Kelemerye Kapısı yanında bir kilise ve yanında altı bab oda, Galatiçe zemini ve üzerinde bir bab oda ve 12 dönüm çayır, Dadşnko Köyü sınırında üç dönüm çayır ve Vasiliko Köyü sınırında bir bab oda gösterilebilir.

75. İvlatado Manastırı Vakfı

Manastır'a vakfedilen akarâtın listesi aşağıda verilmiştir. Manastırda sâkin olan ruhbanların ziraat etdikleri tarla, bağ, çayır, kışlak ve yaylakların onlar öldükten sonra yerine gelenler tarafından da tasarruf edilip, öşür ve rüsûmlarını verdikleri belirtilmektedir (TADB.TTD.EV. 553:99b). Manastırın akarları arasında Hortaç Köyü yakınında beş bab, Pandalimo kurbunda iki bab âsiyâb, Beşik zemininde bir bab bezirhâne, Aya Mama zemininde bir bab ev, Selanik nefsinde Panoyot Çarşısı'nda 50 bab dükkân, Galatiçe zemininde bir bab ev ve âsiyâb, meyve bahçesi ve bostan, Ayo Gorki Çiftliği, inek ve koyun kışlağı, Ayo Anastas Kilisesi dükkânları, odaları ve meyhanesi, Eski Saray Mahallesi'nde Ayo Nikola Manastırı'nda altı bab oda kaydedilmiştir.

76. Ayo Latado Manastırı Vakfı

“*Benam-ı Çavuş*” olarak da meşhur olduğu belirtilen manastıra ait akarâtın listesi aşağıda verilmiştir. Kilisenin hane, bağ, fırın, bostan, âsiyâb ve zeminden hâsıl olan miktarın toplamı 3900 akçeyi bulmaktadır. “*Benam-ı Domakine nam-ı diğer Maline*” olarak da bilinen Aya Latado Çiftliği’nde yetiştirilen gendümden 2625, cevden 650, aleften 780, bakladan 425, burçaktan 700, mercümekten 100 ve bağdan 100 akçe olmak üzere toplam 5380 akçe hâsıl elde edilmektedir. Çiftliğin “tahminen 20 müdlük” yer olup, Selanik şehrinin Sultan Murad tarafından fethedilmesinden sonra, ruhbanların önceden tasarruf ettikleri yerlerin yerine bedel olarak verildiği belirtilmektedir. Sultan Murad’dan sonra Sultan Mehmed Han, Sultan Bayezid Han, Sultan Selim Han ve Sultan Süleyman Han ve defterin tutulduğu devir olan Sultan II. Selim Han tarafından mukarrernameler verildiği kaydedilmiştir. Manastırın ruhbanlarına İshak Paşa tarafından harab durumdaki bir dalyan öşrü alınmak şartı ile verilmiş olup, dalyanın yeniden harab duruma düşmemesi de şarta bağlanmıştır (TADB.TTD.EV. 553:100a-b). Manastır adına kaydedilen diğer akarât ise şöyle gösterilebilir: kilise yanında altı dönüm harab bağ, 12 bab tahtâni ve bir bab fevkâni ev, bir bab fırın ve yanında 8 dönüm harab bağ, benam-ı Lagodina Manastırı’nda 10 kilise, iki bab fevkâni ve altı bab tahtâni ev, 560 akçe hâsılı ile mukayyed bostan, Vardar Kapısı’nda 1000 akçe hâsılı ile mukayyed bostan ve 100 akçe hâsıllı bağ, 1000 akçe hâsılı ile mukayyed Aganis ve Zitolik zemini, Kelemerye Kapısı’nda 300 akçe hâsıllı bostan, Çavuş Manastırı kurbunda zeytinlik. Manastıra ait tesbit edilebilen toplam hâsılın 12.240 akçeyi bulduğu hesaplanmaktadır.

77. Aya-Moni Manastırı Vakfı

Sulu Manastır olarakda meşhur olan manastır içinde akar olarak kaydedilen birer bab ev, samanlık ve arabahâne, altı dönüm bostan zemini, 30 dönüm bağ, tarlalar, manda yaylağı ve kışlağının hâsılı kaydedilmemiştir (TADB.TTD.EV. 553:101a).

78. Kenise

Selanik nefsinde adı belirtilmeyen mabed için bir bab ev ve yedi bab hücre, bir bab arabahâne ve havlu, bir adet fırın, bir kıt’a bostan zemini, yedi adet hücre ve havlu, Ayo Nikola havlusunda 17 adet hücre, Yılan Mermeri Mahallesi’nde bir bab ev ve Tahıl pazarı’nda iki bab dükkân akar olarak kaydedilmiş olup, hâsılı hakkında bilgi yoktur (TADB.TTD.EV. 553:101a).

79. Ayo Mina Kilisesi Vakfı

Yalı Kapısı'nda bulunan kilisede 14 bab hücre, altı bab hücre ve havlu, Kilise yanında bir bab dükkân, üç bab diğer dükkânlar ile bir bab hane kaydı bulunmakta olup, hâsıl kaydı yoktur (TADB.TTD.EV. 553:101a).

80. Ayo Vilasi Kilisesi Vakfı

Tomyad Mahallesi'nde bulunan kilisede yedi bab hücre ve havlu, diğer üç bab hücre ve havlu, Macuncu Çarşısı'nda bir dükkân ve Kıbtî Mahallesi'nde bir dükkân mukayyedir (TADB.TTD.EV. 553:101a).

81. Panaya Kilisesi Vakfı

Kilisede 4 bab fevkâni ve 8 bab tahtâni hücre, iki bab havlu ma'a hücre ile zemin mukayyedir (TADB.TTD.EV. 553:101a).

82. Kamarposiçe Kilisesi Vakfı

Kemer yanında bulunan kilisede bir bab fevkâni ve iki bab tahtâni hücre ve havlu mukayyedir. Manastırda sâkin olan ruhbanların ziraat ettikleri tarla, çayır, kışlak ve yaylakları mürd olduklarında yerine gelenlerin tasarruf edip, öşr ve salariyelerinin verildiği belirtilmektedir (TADB.TTD.EV. 553:101a).

83. Yukarı Ayo Pandalimon Kilisesi Vakfı

Kilisede, manastır yanında üç bab hane ma'a oda, bostan zemini, harab âsiyâb, Aya-Paraskeva Köyü'nde bir başka âsiyâb ve Selanik nefsinde iki bab tahtâni hane ve havlu kaydedilmiştir. Apotohi Köyü'ndeki çiftlikte ise dört bab hane, bir bab fırın, bagat ve tarlalar, bir bab anbar, bahçe, bağ, kışlak ve yaylak kayıtları bulunmaktadır. Manastırda sâkin olan ruhbanların ziraat ettikleri tarla, çayır, kışlak ve yaylakların, mürd olduklarında yerine gelenler tarafından tasarruf edilip, öşr ve salariyelerinin alındığı belirtilmektedir (TADB.TTD.EV. 553:101a)²⁸.

84. Dervişan[i] Manastırı Vakfı

Aynaroz Adası'nda bulunan manastırda iki bab âsiyâb, bagat ve bostan zemini, Kelemerye Kapısı'nda iki bab hane, odalar ve havlu, Kayacalı Çiftliği, Kovanlık zemini ve Aya Varvara yanında bir dalyan vakfedilmiş olup, hâsılı mukayyed değildir. Manastır adına Sidrekapısı Nahiyesi'nde Maryana Köyü'nde üç bab hane, bağ, tarla ve yedi bab âsiyâb, çiftlik, koyun kışlağı, inek ve öküz kışlağı, misafirhâne, 34 dönüm bağ, Metangiç Köyü sınırında bir çiftlik, haneler ve bagat, iki bab âsiyâb, bir kıt'a çayır, dalyan, Sağırlıman mevki'inde inek kışlağı, Orhanköy sınırında Ayo Yani Çiftliği ve

²⁸ Roson Manastırı dahilinde bulunduğu anlaşılan Panteleimon Kilisesi'ne bağlı altı adet şapel mevcut olup, sırp prensi Lazaros tarafından inşa ettirilmiştir İnciyan, 1976:49).

kenisesi ile bostan zemini akar olarak kaydedilmekle beraber hâsılları hakkında bilgi mevcut değildir. Manastırda sâkin olan ruhbanların ziraat ettikleri tarla, çayır, kışlak ve yaylakların kendilerinden sonra yerine gelenler tarafından tasarruf edilip, oşr ve salarierlerinin verildiği belirtilmektedir (BOA.TD. 167:68; TADB.TTD.EV. 553:101a).

85. Margarit ManastırıVakfi²⁹.

Kösteneç'e tabi olduğu anlaşılan manastır Siroz Nahiyesi'nde bulunmaktadır. Manastır adına zeytinlik zemini, beş kıt'a bağ, 20 adet ceviz ağacı, iki yerde iki bab âsiyâb ve üç çiftlik vakfedilmiş olup, bu akârın hâsılları hakkında bilgi mevcut değildir. Margarit Manastırı'nda bulunan 1200 baş koyunun vergiden muaf tutulduğu XIX. yüzyıla ait bir derkenârdan anlaşılmaktadır. H. 1214 senesine ait bir derkenârda ise manastıra ait 28 dönüm arazinin şimendifer şirketi tarafından istimlak edildiği belirtilmektedir. Manastır için Siroz nefsinde Hisar dibinde üç bab, Darbhane Mahallesi'nde iki bab âsiyâb, Prodorom Kolonar kenisesi, üç bab oda ve havlu, üç bab fırın ve ev, üç bab meyhane, bostan zemini, Demirci Çarşısı'nda dört bab dükkân, Takyacıyan Çarşısı'nda dört bab dükkân, Mumcu Çarşısı'nda altı bab dükkân, Zindan dibinde dört bab dükkân, Hristo Kodoli Kenisesi, bir bab Supitra (Subatra) Kenisesi, bostan zemini, iki bab oda ve inek kışlağı da akar olarak kaydedilmekle beraber hâsılları ile ilgili bilgi bulunmamaktadır. Manastır adına Zihne Nahiyesi'nde akar kaydına tesaduf edilmekte olup, bir bab hane, bir kıt'a bağ, İvnik Kenisesi, Aya Mama Köyü'nde bir bab ev ve koyun kışlağında hâsil kaydı mevcut değildir. Manastırda sâkin olan ruhbanların ziraat ettikleri tarla, çayır, kışlak ve yaylakların kendilerinden sonra yerine gelenler tarafından tasarruf edilip, oşr ve salarierlerinin verildiği belirtilmiştir (TADB.TTD.EV. 553:102a).

²⁹ Margarit Manastırı'nın önemi, Sultan II. Murad zamanında Yazıcızâde tarafından kaleme alınan *Selçuknâme* adlı eserde, ilginç bir hikâye vesilesiyle geçiyor olmasıdır. “ve bir hikâyet dahi budur ki Sultanımız -halledede mülkehünün- cedleri dahi Söğüd yurdundan ki daha padişah olmamışlardı. Rumili'nde Siroz şehri üstünde Margarit adlı manastırın keşişleri nücumda gördüler ki Söğüd'de bir padişah kopup anın soyundan birisi Rumili'ni feth idecektür. Altun ve akçe getirüb denizi, Anadolu'ya geçib Söğüd'e vardılar. Merhum Osman Bey tâbe serahû'ya yalvardılar ve altunu ve gümüşi yalvardılar, pişkeş kıldılar ve hükm iltimâs itdiler ki Rumili feth olduğu vaktin ol manastırın vakfı köyleri ve keşişleri haracdan ve avarızdan muaf ve müsellemler ola. İltimâsları mahall-i kabulde vâki ola. Bir danişmend getirüb hükm yazdırdılar ki 'eger Hak Teâlâ lütfu ve inayetinden bize padişahlık erzânî kılıb Rumili feth olursa Margarit manastırının keşişlerini ve vakf köylerini haracdan ve sair avarızdan muaf ve müsellemler kılavuz' deyü. Feth olduğundan sonra her padişah yeni hükm virmiş. Sultanımız zamanında dahi ol hükm yenilendiydi, Vallah-u âlem bi's-sevâb.” Aynı türden bir hikâyenin Gazneli Sultan Mahmud ve Hindistan putperestlerin arasında geçtiğine dair anekdot ilgi çekicidir (Yazıcızâde Ali, 2009:923-930).

86. Kösteneç Manastırı Vakfı

Manastır adına Zihne, Siroz ve Drama nahiyelerinde akar kaydı bulunmakla beraber, bu akarların hâsılları hakkında bilgi bulunmamaktadır. Zihne’de Hurovişte Köyü sınırında çiftlik, bir kıt’a bağ, İstarlakos mevki’inde iki kıt’a bağ, İzdiravik Köyü’nde bir kıt’a bağ, bostan zemini, üç bab âsiyâb ve Ağrı Köyü kurbunda bir kıt’a bağ; Siroz’da (Serez) Virjani Köyü’nde bir kıt’a bağ, altı bab oda, iki kıt’a bostan zemini, bir bab kenise, bir bab fırın, bir bab dükkân, bir bab fevkâni kenise, bir kıt’a bostan zemini, Aya Mama Köyü’nde ev ve Kabakorto Mahallesi’nde beş bab oda ve havlu; Drama’da bir bab meyhane, dört bab dükkân, Mokrolişte Köyü’nde çiftlik, zeytinlik zemini, üç bab âsiyâb, Ayo Pado kenisesi, Livad kenisesi, Nikişani Köyü’nde Ayo Dimitri kenisesi ve bir kıt’a bağ, zeytinlik zemini ve bostan, inek kışlağı, Vasilaki Köyü’ndeki Ayo Nikola kenisesi yanında bir kıt’a bahçe, Ayo Hriste kenisesi ve inek kışlağı akarlar arasında tesbit edilebilendir. Manastırda sâkin olan ruhbanların ziraat ettikleri tarla, çayır, kışlak ve yaylakların kendilerinden sonra yerine gelenler tarafından tasarruf edilip öşr ve salarierelerinin verildiği belirtilmektedir (TADB.TTD.EV. 553:102a-b).

87. Kastamonit Manastırı Vakfı

Aynaroz Adası’nda bulunan manastır adına Selanik, Siroz ve Sidrekapsı’nda bazı akarât kayıtları mevcut olmakla beraber, hâsılları hakkında bilgi bulunmamıştır. Manastır için Selanik’te Voror Çiftliği, Asomat Mahallesi’nde 20 bab ev, Miryofti Köyü yakınında çiftlik, Burgaz hanesi ve altı dönüm bağ, Nikit Köyü sınırında üç dönüm bağ, bir bab ev ve koyun kışlağı; Sidrekapsı’nda İzvor Köyü’nde bir bab ev, bir kıt’a çayır, Erisos Köyü’nde bir bab ev, Komiçişte Köyü’nde bir kıt’a çayır, Nikit Köyü’nde bir ev, inek kışlağı, Aynaroz’da bir bab âsiyâb, Büyükdere’de bir bab âsiyâb ve iki dönüm bağ; Siroz’da Ayo Eftelya Çiftliği, bir kenise ve üç bab âsiyâb, bostan zemini ve bağ, iki bab hane ve havlu akar olarak kaydedilmiştir. Manastırda sâkin olan ruhbanların ziraat ettikleri tarla, çayır, kışlak ve yaylakların kendilerinden sonra yerine gelenler tarafından tasarruf edilip, öşr ve salarierelerinin verildiği belirtilmektedir (TADB.TTD.EV. 553:102b)³⁰.

³⁰ İnciciyan tarafından “Katamonitu” şeklinde verilen manastırın asıl adı “Konstantianos Menzili” manasındaki “Konstantinu Moni”dir. Bu manastır, Büyük Konstantin tarafından yapıldıktan sonra Manuel Paleologos tarafından tamir ettirilmiştir. Meyilli bir yerde yapılmış olan manastırın St. Stefanos adını taşıyan kilisesinin beş kubbeli olduğu belirtilmektedir (İnciciyan, 1976:49).

88. Gloforyat Manastırı Vakfı

Aynaroz'a bağlı olan manastır için Metangiç sınırında birçiftlik, bir kıt'a bostan, havlusu ile müstemil bir ev, Aya Maryana Köyü'nde bir çiftlik, evler ve bağlar Orfan Köyü'nde ev, çiftlik ve bağlar, Marmara Suyu'nda iki bab âsiyâb akar olarak vakfedilmiştir. Manastırda sâkin olan ruhbanların zira'at ettikleri tarla, çayır, kışlak ve yaylakların kendilerinden sonra gelenler tarafından tasarruf edildiği ve bunların öşr- salariyelerini verdikleri belirtilmektedir (TADB.TTD.EV. 553:102b).

89. Simenova Manastırı Vakfı

Aynaroz'a tâbi olduğu belirtilen manastır için Sidrekapısı Nahiyesi'nde iki bab hane, beş dönüm bağ, iki kıt'a çayır, iki bab hane, Nikit Köyü sınırında iki dönüm bağ, Vava ve Boğa mevzi'lerinde inek kışlakları, bir kıt'a çayır, Osenos mevzi'inde bir çiftlik, dört dönüm bağ ve Zihne'ye tâbi İsfamenos Köyü sınırında bir kıt'a bağ, bir çiftlik, bagat ve haneler, Pertana Kenisesi ve bir kıt'a bağ akar olarak vakfedilmiş olup, hâsıl bilgisi mevcut değildir (TADB.TTD.EV. 553:102b-103a)³¹.

90. Zugraf Manastırı Vakfı

Aynaroz'a tâbi olan manastır için Selanik Nahiyesi'nde Mamagrı Çiftliği, bagat ve bostan, burgazhane, bir kıt'a bağ ve bostan zemini, Maryana Köyü'nde bir bab âsiyâb, iki kıt'a bağ, KaSandra'da bir bab hane, Sidrekapısı'nda dükkânlar, Unkapanı ve bir bab oda, çiftlik ve bağlar, inek kışlağı, Nikit Köyü'nde evler, bir kıt'a bağ, İsmokoviçe Yaylağı, Gomat Köyü'nde bir bab hane, 22 dönüm bağ, bostan zemini, bir kıt'a çayır, bir bab âsiyâb, üç kıt'a çayır, Aryos Köyü sınırında çiftlik, 37 dönüm bağ, nehir kıyısında evler ve Komaniçe Köyü'nde dalyan, İzvor Köyü'nde Ayo-Yorgi Kenisesi ve havlusu, beş bab oda, Nevrekob'da koyun yaylağı, havlu mandırasında bir bab hane, çiftlik ve içinde bağlar ile iki kıt'a diğer bağ, Marmara sınırında üç bab âsiyâb ve hane ve diğer bir bab âsiyâb ma'a hane akar olarak kaydedilmiştir. Vakfın toplam hâsılı hakkında bilgi mevcut değildir (BOA.TD. 167:98, 109; (TADB.TTD.EV. 553:103a)³².

³¹ İnciciyan tarafından *Simenu/Esfîgmenu Manastırı* şeklinde verilen manastır, üç tepenin arasında bulunduğu için böyle adlandırılmıştır. Hilendar Manastırı'ndan bir saatlik, Vodapediyu'dan da üç saatlik yol uzakta denize yakın bir yerdedir. Manastır, Küçük Teodos ve hemşiresi imparatoriçe Pulkerya tarafından yapılmıştır. Kilisesi, Uruc-u İsa adını taşımaktadır (İnciciyan, 1976:48).

³² İnciciyan tarafından "*Zoğrafi*" şeklinde zikredilen manastır, imparator Justinianus'a dayanan Moiz, Aron ve İoannes adlı Ohri'li üç kardeş tarafından İmparator Filozof Leon'un zamanında yapılmıştır. Manastır daha sonra yanmış olup, Moldova Voyvodası Stefanos tarafından 1502'de tekrar yapılmış, adı geçen voyvodanın tasviri kilisenin dışında resmedilmiştir. St. Georg'a ithaf edilmiş olan kilise, dört sütuna oturtulmuş, kurşunla örtülü

91. Kutlumişnan (?) Manastırı Vakfı

Aynaroz'a tâbi olduğu belirtilen manastır için Sidrekapısı Nahiyesi'nde Erisos Köyü kurbundaki Prolaka Çiftliği, 11 dönüm bağ, bir kıt'a çayır, bir kıt'a bostan zemini, bir burgazhane, Ayo Pavle Kenisesi, İzvor Köyü'nde bir bab hane, Piyaviçe (BOA.TD. 167:108) Köyü'nde bir kıt'a çayır, Nikit Köyü'nde bir bab hane, inek kışlağı, iki kıt'a çayır, zeytin ve dut ağaçları ve dalyan akar olarak vakfedilmiş olup, hâsıl bilgisi mevcut değildir (TADB.TTD.EV. 553:102b-103a). Siroz Nahiyesi'nde ise Ayo Vlaşa Kenisesi, bostan zeminive odalar, Eftelya Çiftliği, hane ve bağlar, Ayo Nikola Kenisesi ve bir bab burgazhane ve bir dalyan akar olarak kaydedilmiştir. Manastırda sâkin olan ruhbanların zira'at ettikleri tarla, çayır, kışlak ve yaylakların kendilerinden sonra yerine gelenler tarafından tasarruf edildiği belirtilmektedir (TADB.TTD.EV. 553:103b)³³.

92. Hilendar Manastırı

Aynaroz'a tâbi olduğu belirtilen manastır için Sidrekapısı Nahiyesi'nde İzvor Köyü'nde bir bab hane, Petaviç Köyü'nde bir kıt'a çayır, İstrapot mevki'inde bir kıt'a çayır, İrsiniçe mevki'inde bir hane ve iki bab âsiyâb, iki kıt'a çayır, bir kıt'a bostan zemini, Prolaka mevzi'inde Erisos Köyü sınırında bir çiftlik, kenise ve burgazhane, ve bir bab hane, 19 dönüm bağ, iki kıt'a çayır, gâv-gâvmişân ve ganem kışlağı, bir bab hane, 8 dönüm bağ, Komanıçe Köyü sınırında dalyan, Lonkoz Adası'nda gâv ve gâvmişân kışlağı, dört kıt'a çayır, dut ağaçları ve Ayo Andreye Köyü sınırında bir dalyan akar olarak vakfedilmiş olup, hâsıl bilgisi mevcut değildir (TADB.TTD.EV. 553:102b-103a). Siroz Nahiyesi'ne bağlı Manahos Karyesi'nde ise bagat ve bostanlarıyla bir çiftlikinde bir kenise, iki hane, bir hane ve iki bab âsiyâb, Ayo Nikola Kenisesi, avlularıyla beş bab oda, bagat ve bostan zeminleriyle Manahos Çiftliği içinde bir genişse ve iki bab hane, İzdiravik Köyü'nde bagat ve bostan zeminleriyle bir çiftlik akar olarak kaydedilmiştir. Manastırda sâkin olan ruhbanların zira'at ettikleri tarla, çayır, kışlak ve yaylakların kendilerinden sonra yerine gelenler tarafından tasarruf edildiği belirtilmektedir. Hilendar Manastırı'na merbût bulunan Lonkoz Ceziresi ile

altı kubbeli bir binadır. Kilisede adı geçen azizin iki tasvirinin daha önce Filistin'de aynı adı taşıyan bir kiliseden kendi kendine geldiği yönünde bir rivayet bulunmaktadır. Manastırda bulunan keşişlerin Sırp ve Bulgar oldukları belirtilmektedir³².

³³ *Kutlumuşi* olarak da zikredildiği anlaşılan manastır, Aleksios Komnenos tarafından yaptırıldıktan sonra yıkılmış, ardından Ulah beyi Yagulos, Beserabya beyi Radulas tarafından kısım kısım tamir ettirilmiştir. İçinde adları geçen beylerin tasvirleri bulunan ve transfüğürasyon (temessül-ü İsa) adını taşıyan manastır kilisesi, dört sütun üzerine oturtulmuş kurşunla örtülü bir binadır. Bu manastırın yakınında bulunan ve imparator Konstantin tarafından yaptırılan Prodaton Manastırı, Kares Köyü'nde olup, İmparator Julianos tarafından yakılmıştır (İnciciyan, 1976:46).

ilgili bir kayıttan, Lonkoz adının “Elenika” (Yunan) lisanında “kışlak ve orman mahalleri” anlamına geldiği anlaşılmaktadır (TADB.TTD.EV. 553:103a)³⁴.

93. Manastır (silik)

Aynaroz'a tâbi olduğu belirtilen manastır için Sidrekapısı Nahiyesi'nde Eşek Adası Mevki'inde Amolyani Çiftliği, 25 dönüm bağı, burgazhaneleri ve kışlaklarıyla Proskori Çiftliği, İladiyava Köyü'nde bir kıt'a çayır, 17 dönüm bağ, bir âsiyâb ve köy sınırında bir başka çayırı içine alan bir çiftlik, İloviçe Köyü'nde bir kıt'a bağ ve Pandalimon mevzi'inde bir diğer bağı içine alan bir çiftlik, Lonkoz Adası'nda gâvmişân kışlağı, bir bab hane, 8 dönüm bağ, Komaniçe Köyü sınırında dalyan, Lonkoz Adası'nda gâv ve gâvmişân kışlağı, Sidrekapısı nefsinde bir bab hane ve iki bab dükkân, Palyohor Köyü'nde iki kıt'a çayır, Komiçişte'de dalyan, Selanik nefsinde Dimitropolid Mahallesi'nde havlularıyla beraber odalar, Unkapanı'nda meyhane, Ayo Mama Köyü'nde bir çiftlik ve Zihne Nahiyesi'nde İverik Köyü'nde bagat ve bostanlarıyla beraber bir çiftlik akar olarak vakfedilmiş olup, hâsıl bilgisi mevcut değildir. Manastırda sâkin olan ruhbanların zira'at ettikleri tarla, çayır, kışlak ve yaylakların kendilerinden sonra yerine gelenler tarafından tasarruf edildiği belirtilmektedir (TADB.TTD.EV. 553:103b).

94. İksiropotam Manastırı Vakfı

Aynaroz'a tâbi olduğu belirtilen manastır için Sidrekapısı Nahiyesi'nde Erisos Köyü kurbunda Burgaz ve haneleri, 11 dönüm bağı, bir kıt'a çayırı, Palyohor Köyü'nde bir kıt'a diğer çayırı, İzvor Köyü sınırında İstrapot mevzi'inde bir kıt'a çayırıyla Prolaka Çiftliği, Orfana Köyü'nde Burgaz, hane ve bağlarıyla bir havlulu kilise, âsiyâb ve kışlağı içine alan bir çiftlik akar olarak vakfedilmiş olup, hâsıl bilgisi mevcut değildir. Sidrekapısı nefsinde Ayo Nikola Kenisesi ve bir bab oda, bir kıt'a bağ, bir kıt'a bostan zemini, bir bablı Ayo Sirahondos Kenisesi, beş bab oda, 30 bab dükkân ve İzvor Köyü'nde bir bab dükkân akar olarak kaydedilmiştir. Manastırda sâkin olan ruhbanların zira'at ettikleri tarla, çayır, kışlak ve yaylakların kendilerinden sonra yerine gelenler tarafından tasarruf edildiği belirtilmektedir (TADB.TTD.EV. 553:104a)³⁵.

³⁴ İnciciyan tarafından *Kılandariyu* olarak adlandırılan manastır Meryem Ana'ya ithaf edilmiş olup, damı kursunla örtülmüş olan kilise, imparator Romanos'un damadı olan Sırbistan Kralı Stefanos tarafından bina ettirilmiştir. Aslen Sırp olan St. Saba ve babası Simon, buraya bazı kısımları ilave etmişlerdir. Manastırın keşişlerinin Sırp ve Bulgar oldukları belirtilmektedir (İnciciyan, 1976:46).

³⁵ İnciciyan tarafından “*Ksiropotamu*” şeklinde zikredilen manastırın kilisesi dört sütuna oturtulmuş büyük bir bina olup, bakiyelerini ihtiva ettiği Sebast'ın (Sivas) kırk marifetine

95. Filosa Manastırı Vakfı

Aynaroz'a tâbi olduğu belirtilen manastır için Sidrekapısı Nahiyesi'nde Prolaka mevzi'inde bir bab hane, 13 dönüm bağ, toplam beş kıt'a üç adet çayır, dalyan, İstrapot mevzi'inde bir bab hane ve çayır ve Sidrekapısı nefsinde bir bab hane akar olarak vakfedilmiş olup, hâsıl bilgisi mevcut değildir. Selanik Nahiyesi'ne bağlı Aya Mama Karyesi'nde bir bab hane, Kesendire mevzi'inde gâv ve gâvmişân kışlağı, Siroz'da Evrenos Köyü kurbunda diğer bir gâv-gâvmişân kışlağı; Zihne'de Dabus Köyü'nde havlulu bir bab hane ve bagatıyla bir çiftlik, bir bab Prodrom Kenisesi, bağ ve bahçesiyle bir bab âsiyâb ve Mutulyo Köyü'nde bağ ve bahçesiyle bir çiftlik akar olarak kaydedilmiştir. Manastırda sâkin olan ruhbanların zira'at ettikleri tarla, çayır, kışlak ve yaylakların kendilerinden sonra yerine gelenler tarafından tasarruf edildiği belirtilmektedir ((TADB.TTD.EV. 553:104a)³⁶.

96. Ayo Pavlo Manastırı Vakfı

Aynaroz'a tâbi olduğu belirtilen manastır için Selanik Nahiyesi'nde bir bab hane, Üçev Köyü kurbundaki İvranot mevzi'inde bir çiftlik, Sidrekapısı'nda gâv ve gâvmişân kışlağı, Lonkoz mevzi'inde bir bab hane, bir kıt'a çayır, Kozbeli mevzi'inde bir kıt'a çayır, Palyohor Köyü'nde iki kıt'a çayır, Katun Köyü'nde bir bab âsiyâb, İzvor Köyü'nde iki bab dükkân ve bir bab hane, Goraviçe Köyü'nde bir bab Burgaz ve iki bab hanesiyle bir çiftlik ve Prolaka mevzi'inde bir bab Burgaz, bir ba hane, iki kıt'a çayır ve 10 dönüm bağıyla bir çiftlik akar olarak kaydedilmiştir (TADB.TTD.EV. 553:104a)³⁷.

97. İvir Manastırı Vakfı

Aynaroz'a tâbi olduğu belirtilen manastır için Selanik'te havlularıyla beraber dört bab oda, Kelemerye'de deniz kıyısında bir kenise, bir burgazhane ve altı bab hane; Sidrekapısı Nahiyesi'nde bir bab hane, Goman Köyü'nde üç bab

ithaf edilmiştir. Manastır imparator Romanos tarafından inşa ettirilmiş olup, sonra Ulah beyi Aleksandır tarafından tamir ettirilmiştir (İnciciyan, 1976:46).

³⁶ Yaylada inşa edilmiş olan kilisesi "Annonciation" adını taşımakta olup, kilise avlusunda resimleri bulunan Arsenios ve Diyonisos tarafından yapılmıştır. 1492'de de Gürcistan Kralı Leontios ve oğlu Aleksandros, manastırı daha güzel olarak yeniden yaptırmış, bir de yemekhane ilave etmişlerdir (İnciciyan, 1976:48).

³⁷ Sırp ve Bulgar keşişlerin ikâmet ettiği belirtilen manastırda, dört sütuna oturtulmuş ve *St. Georg* adını taşıyan kurşunla örtülü bir kilise bulunmaktadır. Manastırda, İmparator Moris'in haremağasının oğlu olup, şapeli inşa ettiren St. Paul'un ve diğer inşaatı yaptıran *Semendreli Syrus* adlı bir prensin iki oğlu ile beraber yapılmış tasvirlerinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Kule, yemekhane ve bir şapeli başka bir bey tarafından yaptırılmıştır. Manastırda Büyük Konstantin'den kalma altın ve gümüşten yapılmış bir haç ve Fatih Sultan Mehmed'in hanımlarından Sırp Prensi Kura'nın kızı Moro tarafından manastıra hibe edilen, dönemin meliklerinin İsa'ya (a.s.) takdim ettikleri hediyelerden bazı nesnelere bulunduğu belirtilmektedir (İnciciyan, 1976:47).

haneyi içine lan bir çiftlik, 30 dönüm bağ, bir kenise, bir kıt'a zeytin ve armut ağaçları, Arsen Köyü'nde bir burgazhane, 25 dönüm bağ ve iki bab haneyi içine alan bir çiftlik, Lonkoz'da bir burgazhane, iki bab hane ve 45 dönüm baği içine alan Prolaka Çiftliği, ganem kışlağı, bir başka kışlak, Komiçişte mevzi'inde eniz kıyısında gâv ve gâvmişân kışlağı, hane ve kovanlık, yedi kıt'a çayır, İrsinik Köyü'nde iki bab âsiyâb, iki kıt'a bostan zemini ve âsiyâb, İneliçe mevzi'inde bir dalyan, İzvor Köyü'nde havlusuyla bir bab hane, bir bab dükkân, Piyaviçe kurbunda bir kıt'a dükkân, Palyohor'da iki kıt'a çayır, Ayo Eftemino mevzi'inde bir dalyan, Petko mevzi'nde bir başka dalyan, Prolaka mevzi'inde bir başka dalyan, Siroz Nahiyesi'nde İvir Köyü kurbunda bağ, bahçe ve beş bab haneyi içine alan bir çiftlik, Zihne'de Koçak Köyü kurbunda bir kenise, dört bab hane, üç bab âsiyâb ve 10 dönüm baği içine alan bir çiftlik, Karaferye Nahiyesi'nde gâvmişân yaylağı ve ganem yaylağı akar olarak kaydedilmiş olup, hâsıl tesbit edilememektedir. Manastırda sâkin olan ruhbanların zira'at ettikleri tarla, çayır, kışlak ve yaylakların kendilerinden sonra yerine gelenler tarafından tasarruf edildiği belirtilmektedir. Manastırın senelik hâsılatının 100 kese olduğu rivayet edilmektedir (TADB.TTD.EV. 553:104b)³⁸.

98. Rus Manastırı

Aynaroz'a tâbi olduğu belirtilen manastır için Selanik Kelemerye'de bir bab hane ve bir kıt'a bağıyla Voros Çiftliği, Ayo Mama Köyü kurbunda bir bab hane ve iki kıt'a bağıyla bir çiftlik, Sidrekapısı'nda Erisos Köyü kurbunda bir kıt'a çayırıyla bir çiftlik, İzvor Köyü'nde bir bab havlulu hane, Piyaviçe Köyü'nde üç kıt'a çayır, Aruda mevzi'inde bir dalyan ve Zihne'de Vulçişte Köyü'nde birkıt'a baği, çayırı ve iki bab hanesiyle bir çiftlik akar olarak kaydedilmiş olup, hâsıl tesbit edilememektedir. Manastırda sâkin olan ruhbanların zira'at ettikleri tarla, çayır, kışlak ve yaylakların kendilerinden

³⁸ İnciciyan'ın İviron şeklinde zikrettiği manastırın *Uruc-u Meryem* adını taşıyan 60 kadem büyüklüğünde ve dört kubbeli kilisesi, önce imparator Romanos'un karısı ve oğlu tarafından yapılmış, sonra ruhani olarak manastıra çekilen Ermeni asıllı Prens Tornik tarafından daha güzel bir hale getirilmiştir. Romanos'un ölümünden sonra İranlılara karşı sevkedilen Tornik, Gürcistan'a geçerek orada hazırladığı bir ordu ile düşmanını yendikten sonra, yurttaşları için yaptırdığı ve bundan dolayı "*Gürcülere Ait*" anlamında *İviron* olarak adlandırılan manastıra çekilmiştir. Daha sonra, Gürcü kral ve prensler tarafından tamir edilmiş ve surla çevrilmiş olan manastırda büyük bir yemekhane ve çeşitli şapeller mevcut olup, bunlardan Meryem Ana'ya ithaf edilmiş ve dört sütuna oturtulmuş olan şapel, Ermeni asıllı Gürcü prensi Aşot tarafından yaptırılmıştır. Ungovlaşya beyi İoannes Servan Kantakuzen, aynı şapeli tezyin ettirmiştir. Manastırın 16 şapeli, eski ve yeni kitaplarla dolu üç kütüphanesi, imparator, patrik ve prensler tarafından verilmiş birçok ferman ve hüccetler vardır. Kıyıda manastıra ait bir iskele, 60 basamaklı bir kule ve biraz uzakta bir cüzzam hastanesi bulunmaktadır (İnciciyan, 1976:44).

sonra yerine gelenler tarafından tasarruf edildiği belirtilmektedir (TADB.TTD.EV. 553:104b)³⁹.

99. İksenof Manastırı Vakfı

Aynaroz'a tâbi olduğu belirtilen manastır için Sisrekapısı'nda Ayo Nikola Köyü sınırında bagatıyla bir çiftlik, Nikit Köyü'nde iki kıt'a bağ, Piyaniçe Köyü'nde bir bab kenise, Lonkoz korusu mevzi'inde gâv-gâvmişân kışlağı, Erisos Köyü kurbunda Prolaka Çiftliği, İzvor Köyü'nde bir bab hane ve 16 dönüm bağ, Palyohor Köyü'nde iki kıt'a bağ, gâv-gâvmişân kışlağı, Komiçište mevzi'inde bir dalyan ve İvramid'de Burgaz, bagat ve bostan zemini ile bir çiftlik akar olarak kaydedilmiş olup, hâsıl tesbit edilememektedir. Manastırda sâkin olan ruhbanların zira'at ettikleri tarla, çayır, kışlak ve yaylakların kendilerinden sonra yerine gelenler tarafından tasarruf edildiği belirtilmektedir (BOA.TD. 167:91, 109; TADB.TTD.EV. 553:105a)⁴⁰.

100. Duçkarin Manastırı Vakfı

Kilisede imparator Andronikos zamanında açılan bir ayazma mevcuttur. Aynaroz'a tâbi olduğu belirtilen manastır için Sidrekapısı'nda beş kıt'a bağ ve bir bab köhne burgazhanesiyle Orfana Köyü sınırında birçiftlik, Plani Köyü sınırında bagat ve hanesiyle Burgazdik Çiftliği, Erisos Köyü'nde bir bab hane, 41 dönüm bağ, Komiçište mevzi'inde bir kıt'a çayır, İzvor'da bir bab hane ve bir kıt'a çayır, beş dönüm bağ, İstrapot'ta bir kıt'a çayır, Palyohor'da iki kıt'a çayır, Anatoli mevzi'inde bağ ve bahçesiyle bir bab âsiyâb, dalyan, İncirliman mevzi'inde gâv ve gâvmişân kışlağı, Orfana Köyü'nde bir kıt'a bağ ve bir kıt'a bostan zemini; Selanik'te Maryana Köyü'nde iki haneli dört bab âsiyâb, Miryofti Köyü'nde Taşdeğirmen olarak bilinen iki bab âsiyâb, iki kıt'a bağ, iki kıt'a tarla ve bostan zemini, Sirohor Köyü kurbunda bagat ve haneleriyle bir çiftlik akar olarak kaydedilmiş olup, hâsıl tesbit edilememektedir. Manastırda sâkin olan ruhbanların zira'at ettikleri tarla, çayır, kışlak ve yaylakların kendilerinden sonra yerine gelenler tarafından tasarruf edildiği belirtilmektedir (TADB.TTD.EV. 553:105b)⁴¹.

³⁹ Sırp prensi Lazaros tarafından yaptırılan manastırın kilisesi Panteleimon adını taşır ve düzlükte kurulmuş olan manastırın altı tane şapeli vardır (İnciciyan, 1976:49).

⁴⁰ *St. Ksenofon*'un yapmış olduğu manastırı daha sonra Ungrovlaşya prenslerinden biri kardeşiyle beraber tamir ettirmiş, *St. Georg* adını taşıyan kiliseyi boyatmış, diğer bir bey de kilise avlusunu ve yemekhaneyi resimlerle süsletmiştir. Denize yakın bir yerde bulunduğu belirtilen manastırda Sırp ve Bulgar keşişleri ikâmet etmekteydi (İnciciyan, 1976:48).

⁴¹ İnciciyan tarafından "*Dokiariyu*" şeklinde zikredilen manastır, *St. Evtimios* tarafından İmparator Nikeforos zamanında bina edilmiştir. Evtimios'un akrabasından Nikolaos adlı bir prens, manastırı ikinci defa yeniden yaptırmış ve kendisi de bu manastıra baş rahib olmuştur. Manastır 1578'de Moldovya beyi Aleksander tarafından tamir edilmiş ve beş kubbesiyle

101. Aya-Laura Manastırı Vakfı

Aynoroz'a tâbi olduğu belirtilen manastır için Selanik'te Yalı Kapısı'nda havlu içinde 25 bab oda, diğer havlu içinde 34 bab oda, başka bir havlu içinde yedi bab oda, Aya-Sofya kurbundaki havluda 17 bab oda olmak üzere toplam 83 bab oda, Unkapanı'nda bir bab meyhane, bir bab kervansaray hanesi, şemhane kurbunda bir bab dükkân, Prsosiçe Kenisesi ve dört bab oda ve Dermosraki Köyü sınırında bir bab âsiyâb ile bir çiftlik; Sidrekapısı'nda Orfana'da bagat ve tarlalarıyla bir çiftlik, Lonkoz'da gâv ve gâvmişân kışlağı, Prolaka'da bir dalyan, Prolaka'da bagat, tarla ve çayırılarıyla bir çiftlik, 10 dönüm bağ ve Komiçişte kurbunda ir dalyan; Zihne'de Kostombo Köyü içinde bir bab âsiyâb ve bir çiftlik, Doksanboz Köyü'nde bagatıyla bir çiftlik; Siroz Nefsi'nde bir bab İvanis Kenisesi, üç bab oda ve havlu, bir bab muytâb dükkânı, bir kıt'a zemin ve üç bab âsiyâb akar olarak kaydedilmiş olup, hâsıl tesbit edilememektedir. Manastırda sâkin olan ruhbanların zira'at ettikleri tarla, çayır, kışlak ve yaylakların kendilerinden sonra yerine gelenler tarafından tasarruf edildiği belirtilmektedir (TADB.TTD.EV. 553:104b)⁴².

102. Simovin Manastırı Vakfı

Aynoroz'a tâbi olduğu belirtilen manastır için Sidrekapısı Nahiyesi'nde bir bab kasap dükkânı, Prolaka'da bir bab hane ve havlu, bir dönüm bağ, Erisos sınırında Komiçişte'de iki kıt'a bağ, Burun mevzi'inde gâv ve gâvmişân, Ayo Kiryaki mevzi'inde ganem kışlağı, İzvor'da bir bab hane, İstrapot'ta bir kıt'a çayır, Palyohor'da bir kıt'a çayır, Nikit'te bir bab hane, Franko Kastro'da ganem kışlağı, Sopotnik Köyü'nde Turiçe yaylağı, Erisos'ta iki dönüm çayır, bir bab hane, Portarya Köyü'nde bagat ve çayırılarıyla bir çiftlik, beş dönüm bağ, Siroz'da Tahyanos Köyü'nde bir çiftlik, İjeva Köyü'nde 10 dönüm bağ, Tahyanos'da bir dalyan ve Sarin mevzi'inde dört dönüm bağ ve bir çiftlik akar olarak kaydedilmiş olup, hâsıl tesbit edilememektedir. Manastırda sâkin olan ruhbanların zira'at ettikleri tarla,

kilise inşa edilmiştir. Kilise önceleri *St. Nikolaos* adını taşıırken, tamir aşamasında keşişlerin, karşıdaki Longo yarımadasında saklı bulunan hazineyi bulmalarından sonra büyük meleklerden Cebrail ve Mikail'e ithaf edilmiştir (İnciciyan, 1976:47).

⁴² Aynoroz'da bulunan bütün manastırların en başında yer alan bu manastır, yüksek ve metin bir yapı olup, genellikle 300-400 kadar keşişin ikamet ettiği bu manastır, arkasında bağ, önünde ise Limni Adası ve deniz olmak üzere güzel bir mevkidedir. Uruc-ı Meryem adını taşıyan manastır kilisesi, imparator Nikeforos Fokas ve İoannes Çimişgik tarafından X. asırda yapıldıktan sonra Ungrovlaşya beyi Neagulos tarafından damı kurşunla örtülerek tamir ettirilmiştir. Kilisenin içinde ve etrafında 26 şapel, zengin bir kütüphane, 24 adet mermer masası ve geniş bir yemek salonu, kıyısında bir liman ve küçük gemilere mahsus bir tersane ile kule vardır. Bu kilisenin vesâyetinde bulunan Aya Anna Kilisesi ise, etrafında 60'tan fazla şapel ve bir ayazması bulunan, Azize Anna'nın sol ayağı olduğu söylenen mukaddes bir yadigarı havi olup, İstanbul patriki Diyonesyos tarafından büyütülmüştür (İnciciyan, 1976:43).

çayır, kışlak ve yaylakların kendilerinden sonra yerine gelenler tarafından tasarruf edildiği belirtilmektedir (TADB.TTD.EV. 553:104b).

103. Pando Krator⁴³ Manastırı Vakfı

Aynaroz'a tâbi olduğu belirtilen manastır için Selanik'te Yalı Kapısı'nda bir bab hane ve odalar, Sidrekapısı'nda Orfana Köyü kurbunda bagat ve çiftlik, Nikit Köyü'nde gâv-gâvmişân ve ganem kışlağı, Lonkoz mevki'inde bağ ve kovanlık, Nikit'te bir bab hane, Metangiç Köyü'nde iki bab hane, bir bab âsiyâb ve bostan zemini, Prolaka mevzi'inde bir bab hane ve 14 dönüm bağ, bir dalyan, Komiçişte mevzi'inde bir kıt'a çayır, İzvor Köyü'nde bir bab hane, Palyohor Köyü'nde üç kıt'a çayır, Nikit Köyü sınırında ganem kışlağı ve İeni mevzi'inde başka bir ganemkışlağı; Zihne Nahiyesi'nde Marmara Köyü sınırında bir burgazhane, iki kıt'a bağ, bagat ve bostanıyla İvramat Çiftliği, bir dalyan, üç haneli yedi bab âsiyâb, Pravişte Nahiyesi'ne bağlı Kavna Köyü kurbunda bagat ve bostanıyla bir çiftlik, gâv ve gâvmişân yaylağı ve ganem yaylağı akar olarak kaydedilmiş olup, hâsıl tesbit edilememektedir. Manastırda sâkin olan ruhbanların zira'at ettikleri tarla, çayır, kışlak ve yaylakların kendilerinden sonra yerine gelenler tarafından tasarruf edildiği belirtilmektedir (TADB.TTD.EV. 553:104b)⁴⁴.

104. Krakal⁴⁵ Manastırı Vakfı

Aynaroz'a tâbi olduğu belirtilen manastır için Sidrekapısı'nda bir bab hane, Erisos Köyü'nde haneleri ve 19 dönüm bağıyla bir çiftlik, Komiçişte mevzi'inde bir dalyan, Lonkoz mevki'inde gâv-gâvmişân kışlağı, Zihne'de İskele mevki'inde haneler, bağ ve bostan zemini, haneleri, bagat ve dört bab âsiyâbı ile Aya-Konda Çiftliği akar olarak kaydedilmiş olup, hâsıl tesbit edilememektedir. Manastırda sâkin olan ruhbanların zira'at ettikleri tarla, çayır, kışlak ve yaylakların kendilerinden sonra yerine gelenler tarafından tasarruf edildiği belirtilmektedir (TADB.TTD.EV. 553:106a)⁴⁶.

⁴³ BOA TD 403, s. 1043'te "Manastır-ı Pando Krayna" şeklindedir.

⁴⁴ İnciciyan tarafından *Pantokratoros* şeklinde zikredilen manastır, denize yakın bir yerde daha sonra imparator olacak olan General Aleksios tarafından yaptırılmıştır. Kardeşi İoannes Primikiryos da orada bazı inşaat çalışmalarında bulunmuştur. Manastır daha sonra iki Ulah prensi tarafından tamir ettirilmiş olup, Transfigurasyon adını taşıyan kilisesi dört sütun üzerine oturtulmuş bir binadır (İnciciyan, 1976:46).

⁴⁵ BOA TD 403, s. 1043'te "Manastır-ı Karkalo" şeklindedir.

⁴⁶ Denizden bir saat uzaklıkta bir yaylanın üzerinde St. Petrus ve Paulus'a ithaf edilmiş olan ve İnciciyan tarafından "Garagalu" şeklinde verilen manastırın üstü kurşunla örtülüdür. Kilise, İoannes Komnenos'a nazaran önce Romalı Antonius Garagalos tarafından yapılmış olduğundan onun adıyla anılmıştır. Daha sonra Boğdan Beyi Petros manastırı temelinden tamir etmiş, kendisi de ruhanî olarak oraya çekilerek vefat etmiştir (İnciciyan, 1976:48).

105. İstavro Angel Manastırı Vakfı

Aynaroz'a tâbi olduğu belirtilen manastır için Sidrekapısı'nda Erisos Köyü'nde bir bab hane, bir kıt'a çayır, bir kıt'a bağ ve tarla ve Plani mevzi'inde bir dalyan; İzvor Köyü'nde bir bab hane, Goman Köyü'nde gâv ve gâvmişân kışlağı; Siroz Nahiyesi'nde Manahos Köyü sınırında bağ, tarla, hane ve 10 dönüm bağıyla bir çiftlik, Patrik Köyü sınırında bir kıt'a bağ, İjeva nehrinde yedi bab âsiyâb, İjva Köyü'nde bir hane, üç kıt'a bostan zemini ve bir bab kebe âsiyâbı; Pravişte Nahiyesi'nde Karyani Köyü sınırında dört bab hane, bir kıt'a eski çayır, 12 dönüm bağ, bir kıt'a harman zemini, bostan zemini ve bağ akar olarak kaydedilmiş olup, hâsıl tesbit edilememektedir. Manastırda sâkin olan ruhbanların zira'at ettikleri tarla, çayır, kışlak ve yaylakların kendilerinden sonra yerine gelenler tarafından tasarruf edildiği belirtilmektedir (TADB.TTD.EV. 553:106a-b)⁴⁷.

106. Simon Petre Manastırı Vakfı

Yakub Paşa Vakfı'na öşrünün verildiği belirtilen bir çiftlik kaydı Simon Petre Kilisesi adınadır. Çiftlikte yetiştirilen gendüm, ceviz ve aleften toplam 191 akçe öşür sağlandığı belirtilmektedir (TADB.TTD.EV. 553:36a)⁴⁸.

Bunların dışında, defterde hangi kiliseye ait olduğu belirlenemeyen üç bab fevkâni ev, üç bab tahtâni ev, 28 adet karasığır, 140 adet susığırı, 33 adet madeyân, iki adet demirci dükkânı, zemin mukatâ'ası, beş adet bagat ve bir çiftlikten hâsıl olan 6526 akçe akar mukayyedir (TADB.TTD.EV. 553:99a). Ayrıca Silistre'ye bağlı Süzebolu'da Ayo Braşko Manastırı, Ayo Todor Manastırı, Dosyos Manastırı ve Ayo Yani Manastırı (TADB.TTD.EV. 561:262b) ile aynı sancakta Eşilyoz Manastırı (TADB.TTD.EV. 561:88a) ve Ayvadin Endre Manastırı isimleriyle de olsa kaydedilenler arasındadır (TADB.TTD.EV. 561:238a). Böylece tesbit edilen vakıfların sayısı 113'ü

⁴⁷ İnciciyan tarafından "*Stavronikida*" olarak verilen manastır, deniz kıyısında bulunmakta olup, İstanbul Patriki Eremya tarafından yaptırılmıştır. Kilise, St. Nikolaos adını taşımaktadır. Azizin, altın kaplama gümüş tasvirinin, tasvirlerle karşı mücadele devrinde (İkonoclaste) denize atıldığı ve hayli zaman sonra çıkarıldığı için üzerinde kabuk bağlamış istridyelerin izlerinin bulunduğu belirtilmektedir. Ungrovlasya beyi Servanos Kantakuzenos, büyük bir masrafla buraya içme suyu getirtmiştir (İnciciyan, 1976:49).

⁴⁸ Simonos menzili denen manastır, dağdan ayrılmış bir vaziyette bir kayalığın ucunda bina edilmiştir. Burada inzivaya çekilmiş olan St. Simon, geceleri kayanın tepesine bir yıldızın indiğini görerek, İsa'nın doğuşuna ithafen *Yeni Beytü'l-Lahim* olarak adlandırdığı bu yerde bir kilise yapmaya başlamıştır. Sırp Kralı Unglis, hasta olan kızının St. Simon sayesinde iyileşmesi üzerine kilisenin bitirilmesine yardım etmiş, kendisi de daha sonra bu kilisede inzivaya çekilerek burada vefat etmiştir. Buraya ziyarete gelen ziyaretçilerin, dağın eteğinden kayanın tepesine kadar olan yolu yaya çıktıkları, kilisede Mihail Bey'in hediye ettiği bir incilin saklı bulunduğu belirtilmektedir. Manastırın iskelesi yanında St. Grigoru Manastırı bulunmakta olup, *Küçük Grigorios* adlı bir aziz tarafından yapıldığından onun adını taşır (İnciciyan, 1976:46).

yükselmektedir. Bahsedilen bu kilise ve manastır vakıflarına, şehirlerde tesbit edilen mahallelerin merkezini teşkil ettiği genel kabul gören kilise ve manastırlar elbette ki dâhil değildir.

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin ele geçirdiği Hıristiyan topraklarındaki hoşgörüsünün en güzel örneğini Selanik şehrinde görmek mümkündür. Sultan Murad Han, Selanik'i fethettiğinde kiliselere ait yerleri ya ellerinde bırakmış ya da mirî adına satın alarak aynı bedelde akarât satın almaları için mukarrernâme vermiştir. Özellikle Aynoroz Adası'ndaki kiliseler için ikinci yolun takib edildiği anlaşılmakta olup, Sultan Murad'ın mukarrernâmesini kendisinden sonra gelen padişahlar da onaylamışlardır. Çalışmaya esas teşkil eden Sultan II. Selim zamana ait 1568-1569 tarihli 553 numaralı evkaf defteri, bu padişahın mukarrernâmesini de kaydetmiştir. Sultan Selim, atası Sultan II. Murad zamanında 14.800 altına ruhbanlar tarafından kilise ve manastırları adına satın alınan yerleri, ruhbanların başvurusu üzerine kiliselere bağışladığı gibi, daha sonra miriye ait bazı yerlerin de öşürleri ödenmesi şartıyla kiliselerde meskûn bulunan ruhbanlarca işlenmesi için 1567-69 yıllarında mukarrernâme vermiştir. Miriye ait olup, kilise ve manastırdaki ruhbanlar tarafından işlenen yerler için 70.000 akçe mukatâ'a belirlendiği görülmektedir. Tahrir defterlerinde manastır ve kilise vakıfları ile ilgili kayıtların sınırlı sayıda olması, Aynoroz Yarımadası'ndaki kiliselerle ilgili vakıf kayıtlarını tahrir kaynaklı çalışmalar içinde eşsiz bir hale getirmektedir. Genel olarak herhangi bir gayr-ı müslim yerleşmesinin ister şehir içinde mahalle şeklinde, ister köy tarzında bir yerleşim olsun bir kilise etrafında kurulduğu düşünülür. Örneğin; mahalle isimlerinde "Papa X" terkihi, o mahallenin bir kilisenin etrafında teşekkül ettiğini gösterir. Selanik Sancağı Evkaf defterinde ise, kiliselere ait akar kayıtları ayrıntılı bir şekilde işlenmiş olmakla, diğer tahrir defterlerinden ayrılmaktadır. Selanik Sancağı dahilinde toplam 106 adet kilise vakfı kaydına rastlanmakta olup, bunlardan bir tanesi Sancak dışında Siroz'da bulunan Margarit Manastırı'dır. Bu manastırın önemi, II. Murad zamanında kaleme alınan Yazıcızâde'nin "Selçuknâme" adlı eserinde ilginç bir şekilde yer almasıdır. Buna göre manastır, Devlet-i Âliyye'nin isim babası olan Osman Gazi'nin ahfadının bölgeyi fethedeceğini ilm-i nücum vasıtasıyla öğrenmiş ve Söğüd'e bir heyet göndererek Sultan'dan hükm-i şerif almıştır. Osmanlı Devleti'nin aldığı bütün önlemlere rağmen, bazı kiliselerin hâli kaldığı yani ruhbânların yerlerini terk edip gittikleri anlaşılmaktadır. Ayo-Rizkon, Ayo Markiz Krismon, Dimitri Berko, Ayo Vahin, Ayo Nikola Angel, Prodoromo Pale, Ayo Vasil, Yano Kalivri, Ayo Nikola Milovine ve Vamlis Polit kiliseleri bu

kâbil yapılardan olup, hâli kalan kiliselerin tesbit edilen kiliselere oranı yaklaşık % 10'dur.

KAYNAKÇA

6 NUMARALI MÜHİMME DEFTERİ (972/1564–1565) (1995), C. I, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı (BOA), Ankara.

ADIYEKE, Nuri (1999), “İslahat Fermanı Öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda Millet Sistemi ve Gayrimüslimlerin Yaşantılarına Dair”, *Osmanlı*, C. 4, (Ed. Güler Eren), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 255-261.

AHMED REFİK (1988), *Onuncu Asr-ı Hicrî'de İstanbul Hayatı (1495-1591)*, İstanbul.

AKGÜNDÜZ, Ahmet (1988), *İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, Ankara.

AKGÜNDÜZ, Ahmet (1990), *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, C. 1, İstanbul.

AKGÜNDÜZ, Ahmet (1991), *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, C. 3, İstanbul.

AKGÜNDÜZ, Ahmet (1993), *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, C. 6, İstanbul.

AKMAN, Mehmet (1996), “Kilise ve Havraların İslâm-Osmanlı Hukuk Tarihindeki Yeri”, *İLAM Araştırma Dergisi*, C.1, S. 2, s. 133-144.

AKMAN, Mehmet (2002), “Kilise”, *DİA*, C. 26, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, s. 16-18.

ALKAN, Mustafa (2009), “Azınlık Vakıfları (Tarihi Arkaplanı, Hukuki Yapısı ve İç Analizi)”, *Akademik Dergi*, C. 2, S. 4, (Yaz), s. 93-111.

BARKAN, Ömer Lûtfi (1943), *XV. ve XVI ncı Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Ziraî Ekonominin Hukukî ve Malî Esasları, Kanunlar*, I, Burhaneddin Matbaası, İstanbul.

BOA TD 167.

BOA TD 403.

BOA, HAT, No. 775/36351-B, tt. 29 Zilhicce 1248 (tt. 19 Mayıs 1833).

BOA, HAT, No. 775/36353-A, tt. 29 Zilhicce 1250 (tt. 28 Nisan 1835).

- BOA, HAT, No. 776/36409-F, tt. 29 Zilhicce 1250 (tt. 28 Nisan 1835).
- BOA, Hatt-ı Hümayûn (HAT), No.1006/42212-A, tt. 29 Zilhicce 1246 (10 Haziran 1831).
- BOSNA-HERSEK İLE İLGİLİ ARŞİV BELGELERİ (1516-1919)* (1992), Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara.
- BOZKURT, Gülnihal (1996), *Alman-İngiliz Belgelerinin ve Siyasî Gelişmelerin Işığında Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukukî Durumu (1839-1914)*, TTK., Ankara.
- BULUNUR, K. İlker (2010), “II. Mehmed Tarafından Galatalılara Verilen 1453 Ahidnâmesi ve Buna Yapılan Eklemeler Hakkında Yeni Bilgiler”, *İÜEFTD*, S. 50, İstanbul 2009/2, s. 59-85.
- ÇATALCALI ALİ EFENDİ (2014), *Açıklamalı Osmanlı Fetvâları: Fetâvâ-yı Ali Efendi*, Cild-i Evvel, (H. Necati Demirtaş), İstanbul.
- DELİLBAŞI, Melek (1987), “Selânik ve Yanya’da Osmanlı Egemenliğinin Kurulması”, *Belleten*, C. LI, S. 199, s. 75-101.
- DÜZDAĞ, M. Ertuğrul (1998), *Şeyhülislâm Ebu’s-Su’ud Efendi’nin Fetvâlarına Göre Kanunî Devrinde Osmanlı Hayatı: Fetâvâ-yı Ebussu’ud Efendi*, İstanbul.
- EYİCE, Semavi (1954), “Yunanistan’daki Türk Eserleri”, *TM*, XI, s. 157-182.
- FOTİÇ, Aleksandar (1994), “The Official Explanations for The Confiscation and Sale of Monasteries (Churches) and Their Estates at the Time of Selim II”, *Turcica* 24, s. 33-54.
- GÖKBİLGİN, M. Tayyib (1980), “Selanik”, *İA*, X, İstanbul, s. 342-344.
- GÖLEN, Zafer (2001), “Tanzimât Döneminde Bosna Hersek’te Kilise İnşa ve Onarım Faaliyetleri”, *Belleten*, C. LXV, S. 242, Nisan, s. 215-242.
- GRADEVA, Rossitsa (1994), “Ottoman Policy towards Christian Church Buildings”, *Etudes Balkaniques*, No. 4, s./pp. 15-36.
- İNCİCİYAN, P. L. (1976), “Osmanlı Rumelisi Tarih ve Coğrafyası”, (Çev. H. D. Andreasyan), *İÜGDAAD*, II, S. 4-5, s. 22-88, 101-152.
- KENANOĞLU, Macit (2004), *Osmanlı Millet Sistemi: Mit ve Gerçek*, Klasik Yay., İstanbul.

- KERMELİ, Eugene (2010), “Ebu’s-Suud’a Göre Kilise Vakıfları, Osmanlı Hukukundaki Teori ve Pratiği”, (Çev. Ö. Özcan), *VD*, S. 34, Aralık), s. 165-175.
- KERMELİ, Eugenia (1995), *The Confiscation of Monastic Properties by Selim II 1568-1570*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Manchester.
- KILIÇ, Muharrem (2009), “Osmanlı Fetvâ Literatüründe Gayrimüslimlere Tanınan Din ve İbadet Özgürlüğü Fetâvâ-yı Ali Efendi Örnekleme”, *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 13, s. 63-82.
- KİEL, Machiel (2000), *Bulgaristan’da Osmanlı Dönemi Kentsel Gelişimi ve Mimari Anıtlar*, (Çev. İlknur Kolay), Kültür Bakanlığı, Ankara.
- KİEL, Machiel, “Selanik”, *DİA*, C. 36, s. 352-357.
- KİEL, Maciel (1985), *Art and Society of Bulgaria in the Turkish Period*, Assen/Maastricht, Van Gorcum.
- KONSTANTİNOS, Giakoumis (2013), “Dialectics of Pragmatism in Ottoman Domestic Interreligious Affairs, Reflections on the Ottoman Legal Framework of Church Confiscation and Construction and a 1741 Firman for Ardenicë Monastery”, *Balkan Studies*, Vol. 47, s./pp. 73-132.
- KOYUNCU, Aşkın (2014), “Osmanlı Devleti’nde Kilise ve Havra Politikasına Yeni Bir Bakış: Çanakkale Örneği”, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, Yıl: 12, S. 16, (Bahar), s. 35-88.
- KOYUNCU, Nuran (2014), *Osmanlı Devleti’nde Gayrimüslimlerin Din ve Vicdan Hürriyetleri Bağlamında Mâbedlerin Hukuki Statüsü*, Adalet Yay., Ankara.
- KUR’AN-I KERİM, Bakara 2/256, Yûnus 10/99, Kehf 18/29, Hac 22/40.
- OSTROGORSKY, Georg (1986), *Bizans Devleti Tarihi*, (Türkçeye Çeviren: Fikret Işıltan), TTK, Ankara.
- ŞAKİROĞLU, Mahmut H. (1983), “Fatih Sultan Mehmed’in Galatalılara Verdiği Fermanın Türkçe Metinleri”, *AÜDTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 14, S. 25, s. 211-224.
- ŞEYHÜLİSLAM YENİŞEHİRLİ ABDULLAH EFENDİ (2011), *Behçetü’l-Fetâvâ*, Haz. Süleyman Kaya vd., İstanbul.
- TADB. TTD. EV. 561.

TURAN, Osman (1980), *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, II, 6. Basım, İstanbul.

ÜNVER, A. Süheyl (1992), “Selanik’teki Yüz Eserimiz Hakkında”, *İstanbul Ün. Güney-Doğu Avrupa Araşt. Dergisi*, I, İstanbul, s. 257-260.

YANKO, İskender Hoçi (1327/1914), “Galata’nın Osmanlılara Teslimi”, *TOEM*, V/25, İstanbul, s. 49-53.

YARDIMCI, Mehmet Emin (2006), *15. ve 16. Yüzyılda Bir Osmanlı Livası: Bosna*, İstanbul.

YAZICIZÂDE ALİ (2009), *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, (Haz. Abdullah Bakır), İstanbul.

EK: TADB.TTD.EV. 553:106b-107b.

Eugenia Kermeli tarafından 1995’te Manchester’da doktora tezi olarak sunulan “The Confiscation of Monastic Properties by Selim II, 1568-1570”, adlı çalışmanın Ek bölümünde sunulmuştur.

Mefâhirü’l-kuzât ve’l-hukkâm me’âdinü’l-fezâyil ve’l-keâm Selanik ve Sidrekapısı ve Siroz ve Zihne ve Drama ve Karaferye ve Pravişte kadıları zîdet fezâ’ilühüm tevkî’-i refî’-i hümâyûn vâsıl olıcak ma’lûm ola ki; hâliyâ Aynoroz cezîresinde olan kenâyisin taht-ı kazânuzda olan ruhbânları dergâh-ı mu’allama rik’a sunup zikr olunan kâdılıklarda olan çiftliklerimiz ve bâğ ve bâğçe ve tarlalarımız ve değirmenler ve dükkânlar ve evler ve meyhâne ve davarlarımız ve Lonkoz adasında olan kışlaklarımız ve keçilerimiz ve bi’l-cümlü kadîmü’l-eyyâmdan cüz’î ve küllî şimdiye değin zabt ide geldüğümüz manastırlarımızın emlâk ve davarları mîrî cânibinden satılıp her cülmesinin ittifâkıyla on dört bin sekiz yüz (14.800) altun karz alup deyn edinüp mîriden ayende ve revende için manastırlarımızda duran ruhbânlar zabt etmek için on dört bin sekiz yüz (14.800) altun bahâya satun aldığımız zikr olunan emlâk ve davarları şol şart ile satun aldık. Zikr olan emlâk ve tarla ve bağlarımız ve değirmenler ve bostânlar ve çiftlikler ve davarlar ber-karar-ı sâbık olup manastırlarımızda olan ruhbânlardan birisi mülkiyet üzre nesne tasadduk eylemeyüp küllî ve cüz’î ayende ve revendeye ziyâfet için manastırların olup emînler ve beytü’l-mâl ve mevkûfâtçılar ve voyvodalar ve subaşılar zikr olunan emlâk ve davarları küllî ve cüz’î nesneye dahl ve ta’âruz eylemeyüp manastırların ruhbâlarından biri mürd oldukda yahud ahar diyâra gittikde emînler ve beytü’l-mâl emînleri ve mevkûfâtçılar ve voyvodalar ve subaşılar gelüp fülân keşîş mürd oldu, yahud ahar diyâra gitti,

malı gâyibdir deyü emlâk ve âsiyâbı ve davarları nice oldu deyü sâyir ruhbânları rencide etmeyüp ber-karâr-ı sâbık selâtın-i mâziyyeden Sultân Murâd Hân tâbe serâhu zamânından elümüzde olan ahkâm-ı şîfe mücebince girü mukarrer buyrulup mukarrer-nâme-i hümâyûn inâyet olunursa her birimiz etrâf âleme perâkende olup cidd ü cehd edüp sadakât akçesin cem' edüp karz aldığımız on dört bin (14.000) sikke altun deynimizi emcimiz edâ edelüm ve sene be-sene üzerimize maktû' olan yetmiş bin akçe (70.000) harâcımızdan Hızâne-i âmireye her nevrüzde olıgelen kânûn üzre götürüp teslim eyleyüp ve zikr olunan manastırlardan hâric Limnos'da ve ahar yerlerde olan çiftliklerimizi dahi vech-i meşrûh üzre emr-i şerîf ile il-emîninden yüz otuz bin (130.000) akçeye satun alup meblağ-ı mezbûru dahi mîrî için teslim edüp eyle olsa vilâyet defteri mücebince oşr verir yerlerimizin harman üzerinde (v. 107a) ma'rifet-i kâdı ile oşrün verüp bâkî kalanın emr-i şerîf mücebince cezîre-i mezbûreye alup gidüp ahâli-i cezîre ve ayende ve revendeye nafaka olup ber-karâr-ı sâbık mukarrernâme-i hümâyûn inâyet buyrulmaz ise zikr olan emlâki girü varup satup savup karz aldığımız altunu edâ edüp her birimiz etrâf-ı âleme perâkende olup manastırlar tenhâ kalup sen be-sene veregeldüğümüz maktû' harâcımız zâyi' olmak mukarrerdir deyü bildirdiklerinde bu husûs için fetvâ-yı şerîf verilüp mazmûn-ı şerîfinde zikr olunan ruhbânlar evvelden mâlik oldukları ve yahud mîrî cânibinden tapuya aldıkları evleri ve bâğları ve bâğçeleri ve değirmenleri ve mahzenleri ve koyunları ve sâyir davarları nefslerine ve evlâdlarına ve manastırlarında olan fukarâya ve gelüp giden müsâfirlere ve bunlara hidmet edenlere ve evkâfi görüp gözedüp hâsılların tahsîl edüp getüenlere mesârifine sarf edenlere vakf edüp mütevelliyeye teslim edüp şer'la vakfiyyetine hümk olunduktan sonra asla kimesne dahl edüp şartlarını tağyîr edemez ammâ kendülerin mülkleri olmayup şimdi mîrî cânibinden tapuyla aldıkları yahud evvelden re'âyâdan satun almak adına aldıkları mezra'alar ve çayırlar ve yaylaklar ve kışlaklar arâzi-i memleketdendir ehl-i islâm dan ve gayriden asla kimesenin mülkü olmak yokdur re'âyâya icâre tarîkiyle tasarruf ederler asla ne hibeye kâdirlerdir ve ne hibeye (silik) selâtından gayri bir ferd vücûh-ı mezbûreyle kâdir değildir zikr olan ruhbânların ol bâda vakfları ve şartları asla mu'teber değildir lakin mîrî cânibinden mezkûrlara merhamet olunup zikr olunan mezâri'î eküp biçüp sâyir re'âyâ gibi oşrün verüp ve davarların ve çayırlarında ve yaylaklarında ve kışlaklarında yürüdüp defter-i hâkânîde üzerlerine mukayyed olan mukata'aların verdikten sonra kimesne ta'arruz etmeyüp ve içlerinde bazı mürd oldukda zikr olan yerlerde hissesi vardır ve deyü tapuya verilmeyüp mürd olanların hissesini bâkiler tasarruf edüp üslûb mukarrer kılınmak câyiz olursa tafsîl-i mezbûr üzre hükm-i hümâyûn verilmek meşrû'dur madam ki fermân-ı hümâyûndan tecâvüz

etmeyeler imdi kimesne ta'arruz eylemek şe'an câyiz olmayup şimdi dahl olduğuna sebep kendüler arâzî-i hâssai re'âyâdan bey' ü şirâ sûretiyle mâlikâne alup manastırlarına vakf adına edüp hüccetler ve vakfiyeler alup şer'an vâcib olan öşürlerin vermeyüp mukâta'ât verüp beytül-mâl-ı müslimîne zarar ve şerî-at-ı şerîfeye muhâlefet-i sarîha ve hukûk-ı saltanata hıyânet-i kabîha etdikleri olmuşdur. Şöyle ki; min-ba'd üsûlb-ı mezbûrdan tecâvüz etmeyeler anlara dahl ve ta'arruz olunmak şer'an câyiz değildir deyü fetvâ-yı şerîf verilmeğin bu husûs sene sitte ve seb'in ve tis'a-mi'e Şa'bânın yedinci gününde arz olundukda fetvâ-yı şerîf mücebince nâ-bedîd ve mürd oldu deyü beytül-mâlcılar dahl etmeyüp fetvâ-yı şerîf mücebince amel olunmasın emr edüp buyurdum ki hükmi-i şerîfim vardıkda madam ki zikr olunan ruhbânlar vilâyet defteri muktezâsınca zikr olunan manastırların ber-vech-i maktû' üzerlerine vaz' olunan yetmiş bin akçe mukâta'aların verüp ve öşr verir yerlerin hâli komayup ve zirâ'at ve hırâset edüp hâsıl eyledikleri terekelerinin öşürlerin ma'rifet-i kâdı ile harman zamânında sâl be-sâl mîrî için bi't-tamâm verüp edâ edüp hizmetelerinde kusurları olmaya bu bâbda vilâyet defterleri ve fetvâ-yı şerîf mücebince amel edüp vilâyet defterlerine muhâlif fetvâ-yı şerîfe mugâyir kimesnei dahl ve ta'arruz etdirmeyesin ve içlerinde mürd ve nâ-bedîd olanların zikr olunan yerlerde müstakil hisseleri olmayup bi'l-fi'l hayatda olan ruhbânlar umûmiyet üzere mukâta'a ile ve tapu ile ber-vech-i maktû' tasarruflarında olup her yıl mukâta'ası (v. 107b.) mîrî için verilügelen tapulu yerlerine şer'-i şerîf ile vakf olan evlerine ve bâğlarına ve bâğçelerine ve değirmenlerine ve dükkânlarına ve mahzenlerine ve sığırlarına ve koyunlarına ve sâyir davarlarına ve nefslerine ve evlâdlarına ve manastırlarında olan fukarâya ve gelüp giden müsâfirleri ve bunlara hizmet edenlere ve evkâf-ı görüp gözedüp hâsılların tahsîl edüp getüenlere ve masârifine sarf edenlere hâssaten beytül-mâl ve mevkûfât emînleri ve voyvodalar ve subaşılar şer'-i şerîfe ve kânûna muhâlif dahl etmek ister ise men' edüp dahl etdirmeyesiz ve zirâ'at ve hırâset edüp hâsıl etdikleri terekelerinden muktezâ-yı şer' üzere öşr-i terekelerin ve kânûn üzere sâlâriyyelerin birağub narh üzerinden ziyâde akçelerin taleb etdirmeyesiz ve zulm ü te'addi etdirmeyesiz emr-i şerîfime muhâlefet ve ta'allüm ü inâd edüp zulm edenleri isimleriyle yazup kapuma arz eyleyesiz ve ba'de'n-nazar bu hükmi-i şerîfimi ellerinde ibkâ edesiz şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız.

Tahrîren fi'l-yevmi's-sâlis aşer şehri şa'bâni'l-mu'azzam sene sitte ve seb'in ve tis'a-mi'e.